

Rješenje

**po Zahtjevu za pokretanje postupka privrednog subjekta „Telemach“ d.o.o. Sarajevo protiv
privrednog subjekta „BH Telecom“ d.d. Sarajevo**

**Sarajevo,
maj, 2018. godine**

Broj: UP-01-26-2-018-61/17
Sarajevo, 08.05.2018. godine

Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine, na osnovu člana 25. stav (1) tačka e), člana 42. stav (1), a u vezi s članom 4. stav (1) tačka b) Zakona o konkurenciji („Službeni glasnik BiH“, br. 48/05, 76/07 i 80/09), člana 105. Zakona o upravnom postupku („Službeni glasnik BiH“, br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 i 53/16), u postupku pokrenutom po Zahtjevu za pokretanje postupka podnesenom od strane privrednog subjekta „Telemach“ d.o.o. Sarajevo, ul. Džemala Bijedića br. 216, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, zastupan po punomoćniku advokatu Nihadu Sijerčiću, ul. fra. Anđela Zvizdovića br. 1, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina protiv privrednog subjekta „BH Telecom“ d.d. Sarajevo, ul. Franca Lehara 7, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, radi utvrđivanja zloupotrebe dominantnog položaja u smislu člana 10. stav (2) Zakona o konkurenciji i člana 9. stav (1) tačke a), b), c), e) i g) Odluke o definisanju kategorije dominantnog položaja („Službeni glasnik BiH“, br. 18/06 i 34/10), zaprimljenog pod brojem: UP-01-26-2-018-1/17, dana 30. juna 2017. godine, na dvadesetsedmoj (dvadesetsedmoj) sjednici održanoj 08.05.2018. godine, je donijelo

R J E Š E N J E

1. Odbija se Zahtjev privrednog subjekta „Telemach“ d.o.o. Sarajevo, podnesen protiv privrednog subjekta „BH Telecom“ d.d. Sarajevo, radi utvrđivanja zloupotrebe dominantnog položaja u smislu odredbi člana 10. stav (2) Zakona o konkurenciji i člana 9. stav (1) tačke a), b), c), e) i g) Odluke o definisanju kategorije dominantnog položaja, kao neosnovan.
2. Ovo Rješenje je konačno i bit će objavljeno u „Službenom glasniku BiH“, službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

O b r a z l o ž e n j e

Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Konkurencijsko vijeće) je dana 30.06.2017. godine, pod brojem: UP-01-26-2-018-1/17, zaprimilo Zahtjev za pokretanje postupka (u daljem tekstu: Zahtjev) privrednog subjekta Telemach d.o.o. Sarajevo, ul. Džemala Bijedića br. 216, 71000 Sarajevo (u daljem tekstu: Telemach ili Podnosilac zahtjeva), zastupanog po advokatu Nihadu Sijerčiću, ul. Fra Anđela Zvizdovića br. 1, 71000 Sarajevo, kojim se traži pokretanje postupka protiv privrednog subjekta BH Telecom d.d. Sarajevo, ul. Franca Lehara br. 7, 71000 Sarajevo (u daljem tekstu: BH Telecom), zbog zloupotrebe dominantnog položaja na relevantnom tržištu u Bosni i Hercegovini.

Uvidom u podneseni Zahtjev, Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da isti nije kompletan i uredan, u smislu člana 28. Zakona o konkurenciji, te je aktom broj: UP-01-26-2-018-2/17 od 25.07.2017. godine zatražilo dopunu istog, u smislu člana 31. stav (1) Zakona o konkurenciji. Podnosilac zahtjeva obratio se Konkurencijskom vijeću sa zahtjevom za produženje roka za dopunu istog, koji je zaprimljen dana 28.07.2017. godine pod brojem: UP-01-26-2-018-3/17. Konkurencijsko vijeće je aktom broj: UP-01-26-2-018-4/17 od 01.08.2017. godine produžilo rok za dopunu Zahtjeva za dodatnih 15 (petnaest) dana, nakon

čega je Podnosilac zahtjeva dostavio traženu dopuna, podneskom zaprimljenim dana 21.08.2017. godine pod brojem: UP-01-26-2-018-5/17.

U dopuni Zahtjeva Podnosilac zahtjeva je precizirao da se zloupotreba dominantnog položaja privrednog subjekta BH Telecom odnosi na kršenje odredbi člana 10. stav (2), primarno odredbi tačke a), ali i u određenoj mjeri i odredbi tačke b), c) i d) Zakona o konkurenciji (u daljem tekstu: Zakon) i dodatno člana 9. stav (1), primarno odredbi tačke c), ali i odredbi tačke a), b), e) i g) Odluke o definisanju kategorije dominantnog položaja (u daljem tekstu: Odluka).

Nakon kompletiranja Zahtjeva, Konkurencijsko vijeće je na osnovu člana 28. stav (3) Zakona dana 10.10.2017. godine pod brojem: UP-01-26-2-018-6/17 izdalo Potvrdu o prijemu kompletnog i urednog Zahtjeva.

1. Stranke u postupku

Stranke u postupku su privredni subjekti „Telemach“ d.o.o. Sarajevo, ul. Džemala Bijedića br. 216, 71000 Sarajevo i „BH Telecom“ d.d. Sarajevo, ul. Franca Lehara br. 7, 71000 Sarajevo.

1.1. Privredni subjekt TELEMACH

Privredni subjekt Telemach društvo za pružanje usluga u oblasti telekomunikacija d.o.o. Sarajevo, ul. Džemala Bijedića br. 216, Sarajevo, registriran je kod Općinskog suda u Sarajevu pod matičnim brojem: 65-01-0620-08. Njegov osnivač je Bosnia Broadband S.a.r.l. iz Luksemburga, Rue de Rollingergrund, L-2440 Luksemburg.

Privredni subjekt Telemach je privredno društvo koje je aktivno u pružanju telekomunikacijskih usluga. Jedan je od telekomunikacijskih operatora u Bosni i Hercegovini koji distribuira medijski sadržaj preko kablovske tehničke platforme i pruža usluge pristupa internetu i povezane usluge kao i usluge fiksne telefonije pretplatnicima.

1.2. Privredni subjekt BH Telecom

Privredni subjekt dioničko društvo BH Telecom Sarajevo, ul. Franca Lehara br. 7, Sarajevo, registriran je kod Općinskog suda u Sarajevu pod matičnim brojem: 65-02-0012-10 (stari broj: I-23391). Osnovni kapital privrednog subjekta BH Telecom je podijeljen na 53.457.358 dionica, koje su u 90% vlasništvu Federacije Bosne i Hercegovine, a 10% u vlasništvu Privatizacijskih investicijskih fondova i malih dioničara.

Osnovna registrovana djelatnost privrednog subjekta BH Telecom je obavljanje telekomunikacijskih djelatnosti.

2. Pravni okvir predmetnog postupka

Konkurencijsko vijeće je u toku postupka primijenilo odredbe Zakona, Odluke, Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta („Službeni glasnik BiH“, br. 18/06 i 34/10) i odredbe Zakona o upravnom postupku, u smislu člana 26. Zakona.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između evropskih zajednica i njegovih država članica, s jedne strane i Bosne i Hercegovine s druge strane („Službeni glasnik BiH – međunarodni ugovori“ br. 10/08 - u daljem tekstu: Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju) odredba čl. 71. o primjeni kriterija i pravne stečevine Europske unije, te člana 43. stav (1) Zakona, omogućuju Konkurencijskom vijeću u svrhu

ocjene datog slučaja, da se može koristiti sudskom praksom Evropskog suda pravde i odlukama Evropske komisije.

Konkurencijsko vijeće je radi boljeg utvrđivanja stanja stvari u predmetnom slučaju izvršilo uvid i u Zakon o komunikacijama („Službeni glasnik BiH“, br. 31/03, 75/06, 32/10 i 98/12), Pravilo 24/2005 o modelu rebalansa cijena govornih telefonskih usluga u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, br. 26/05 i 50/06) koje je važno u periodu 1.10.2005 – 31.12.2009. godine, Pravilo 40/09 o modelu rebalansa cijena govornih telefonskih usluga u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, br. 22/09) koje je važno u periodu 1.1.2010 – 31.12.2012. godine, Pravilo 67/2012 o modelu rebalansa cijena govornih telefonskih usluga u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, br. 94/12) i Pravilo o izmjeni i dopunama Pravila 67/2012 o modelu rebalansa cijena govornih telefonskih usluga u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, br. 55/16) koje važi od 1.1.2013. godine, Pravilo 54/2011 o analizi tržišta elektronskih komunikacija („Službeni glasnik BiH“, br. 85/11).

3. Postupak po Zahtjevu za pokretanje postupka

U svom Zahtjevu, Podnosilac zahtjeva, opisuje činjenično stanje i okolnosti, te prilaže dokaze za koje smatra da protkrijepljuju navedeno, a koje su razlog za podnošenje Zahtjeva, te ukratko navodi slijedeće:

Privredni subjekat Telemach je telekomunikacijska kompanija koja djeluje kao operator digitalne i analogne kablovske TV. Pružalac je usluge širokopojsnog Interneta i operator fiksne telefonije.

Privredni subjekt BH Telecom je jedan od tri dominantna (eng. *incumbent*) telekomunikacijska operatora u BiH, uz Hrvatske Telekomunikacije d.d. Mostar (HT Mostar) i Telekomunikacije Republike Srpske a.d. Banja Luka (Telekom Srpske).

Glavna poslovna djelatnost BH Telecoma je pružanje telekomunikacijskih usluga u fiksnoj i mobilnoj telefoniji, distribucija medijskih sadržaja i pružanje usluge pristupa Internetu.

BH Telecom je, kako ističe Podnosilac zahtjeva, koristeći svoj dominantan položaj bio u mogućnosti da finansira razvoj svoje mreže iz takozvanih monopolskih renti, kao i da koristi profit ostvaren u fiksnoj telefoniji kako bi unakrsno subvencionisao svoje druge usluge, konkretno svoju *pay-TV* ponudu, sa ciljem da se snagom sa dominantnog tržišta utiče na jačanje položaja na nedominantnim tržištima.

Zahtjev za pokretanje postupka se tiče aktivnosti BH Telecoma koje predstavljaju zloupotrebu dominantnog tržišta na tržištu fiksne telefonije, na način da se sastavljanjem svojih paketa proizvoda iskorištava prednost koju ima na tržištu fiksne telefonije, a koja proizilazi iz njegovog praktično monopolskog položaja, što kao rezultat ima zatvaranje tržišta za konkurente, te subvencionisanjem svojih aktivnosti na povezanom *pay-TV* tržištu profitom ostvarenim u oblasti fiksne telefonije, narušavajući tako konkurenciju na *pay-TV* tržištu. Pored toga, njegov dominantni položaj na tržištu mobilne telefonije, takođe rezultira subvencionisanjem *pay-TV* tržišta.

Cjenovnu politiku BH Telecoma, prema navodima iz Zahtjeva, na tržištu treba posmatrati cjelovito, s obzirom da su telekomunikacijska tržišta međusobno povezana i da je BH Telecom aktivan na svakom od njih. Radnje koje BH Telecom preduzima na jednom od ovih tržišta imaju efekte i na drugim tržištima, naročito u svjetlu razvoja novih paketa usluga.

Predmetni Zahtjev je zasnovan na drugačijem pravnom osnovu u odnosu na zahtjev koji je Telemach podnio Konkurencijskom vijeću dana 21.05.2014. godine, a za koji je Konkurencijsko vijeće dana 25.09.2014. pod brojem: 06-26-2-012-II/14 donijelo zaključak o pokretanju postupka protiv BH Telecoma. Zahtjev iz 2014. godine odnosio se na različite oblike zloupotrebe dominantnog položaja BH

Telecoma, kao što su: odugovlačenje uspostave interkonekcije sa Telemachom, sprečavanje Telemacha da širi svoju mrežu odbijanjem neophodnih saglasnosti i nezakonitim vezivanjem proizvoda. Nijedan od ova tri oblika zloupotrebe dominantnog položaja nije predmet ovog Zahtjeva koji se odnosi na zloupotrebu u smislu unakrsnog subvencionisanja povezanih tržišta putem predatorskih cijena.

U konkretnom slučaju radi se o specifičnom obliku zloupotrebe dominantnog položaja (tzv. *Predatory pricing*), koji Odluka izričito prepoznaje u članu 9. stav (1) tačka c), gdje se propisuje: „određivanje cijene proizvoda ili usluge ispod troškova proizvodnje sa ciljem eliminisanja konkurencije“.

Tri *incumbent* operatora zbog svoje infrastrukture se ne preklapaju i svaki je monopolist na svom području, te da ne konkurišu jedni drugima. Usljed ovoga, za utvrđivanje relevantnog geografskog tržišta bitna je snaga koju svaki od ovih operatora uživa na području koje pokriva. U pogledu postupanja *incumbent* operatora geografski element tržišta fiksne telefonije je teritorija koju pokriva infrastruktura svakog pojedinog *incumbent* operatora, s obzirom da su oni odustali od konkurisanja na tržištima na kojima nemaju većinski udio.

Relevantno tržište u predmetnom slučaju je tržište pružanja usluge fiksne telefonije krajnjim korisnicima (maloprodajni nivo) na području Sarajevskog kantona, Bosansko-podrinjskog kantona, Tuzlanskog kantona, Unsko-sanskog kantona, Zeničko-dobojskog kantona, Srednjobosanskog kantona i dijelova Hercegovačko-neretvanskog kantona (općine Jablanica i Konjic).

BH Telecom na relevantnom tržištu ima skoro monopolski položaj i njegov tržišni udio na tom tržištu znatno premašuje 40%. Procjena Podnosioca zahtjeva o tržišnom učešću BH Telecoma na relevantnom tržištu za 2016. godinu je sljedeća: Srednjobosanski kanton 47%, Zeničko-dobojski kanton 75%, Sarajevski kanton 61%, Tuzlanski kanton 97%, Unsko-sanski 99%, Bosansko-podrinjski kanton 100%, Jablanica 79% i Konjic 81%.

Od značaja za odlučivanje u ovoj pravnoj stvari su i druga povezana tržišta na kojima ponašanje BH Telecoma ima značajan učinak. Ovaj operator koristi svoj naslijeđeni položaj na relevantnom tržištu fiksne telefonije, kako bi obezbijedio nezakonitu prednost na tržištima gdje trpi izraženiji konkurentski pritisak, i to: tržište pružanja usluga mobilne telefonije (maloprodajni nivo); tržište pružanja usluga pristupa Internetu (maloprodajni nivo) i tržište pružanja usluga distribucije audiovizuelnih medijskih sadržaja putem IPTV/CATV tehnologije.

Prema navodima Podnosioca zahtjeva relevantan faktor za ocjenu ukupne tržišne snage BH Telecoma u sferi telekomunikacija je činjenica da ga je sektorski regulator (u daljem tekstu: Regulatorna agencija za komunikacije ili RAK) proglasio za operatera sa značajnom tržišnom snagom (SMP) na nekoliko tržišta, uključujući fiksnu i mobilnu telefoniju i zakup telekomunikacijskih vodova.

Moguća tvrdnja da nešto nije okarakterisano kao povreda relevantnih sektorskih propisa od strane sektorskog regulatora (u ovom slučaju RAK-a) ne znači da ne postoji zloupotreba dominantnog položaja u smislu člana 10. Zakona, što jasno slijedi iz relevantne prakse EU. U EU pitanje odnosa između telekomunikacijskih propisa i propisa o konkurenciji izričito raspravljeno u presudi Evropskog suda pravde u predmetu *Deutsche Telekom* od 14.10.2010. godine (*Case C-280/08*). U toj odluci, Sud je ustanovio da činjenica da se telekomunikacijski operator pridržavao sektorskih propisa iz oblasti telekomunikacija ne znači da ne postoji odgovornost operatora po osnovu moguće povrede propisa iz oblasti konkurencije, dokle god je operator imao mogućnost autonomnog djelovanja u pogledu navodnog prekršaja. Ovo znači, da ukoliko bi sektorski propis fiksirao cijenu određenog telekomunikacijskog proizvoda, operator ne bi imao mogućnost autonomnog djelovanja i ne bi bio u mogućnosti da prekrši propise o konkurenciji, dok s druge strane, ukoliko sektorski propis, na primjer određuje samo

maksimalnu cijenu, ali je ne fiksira, operator ima mogućnost autonomnog djelovanja, jer je u mogućnosti da odredi cijenu unutar određenog obima.

U predmetu *Deutsche Telekom* njemački telekomunikacijski operator je dao svoju saglasnost na cijene koje je utvrdio *Deutsche Telekom*, ali je uprkos tome ustanovljeno da je putem takvih (odobrenih) cijena *Deutsche Telekom* izvršio zloupotrebu dominantnog položaja. Primijenjeno na predmetni slučaj i akte BH Telecoma za koje Podnosilac zahtjeva smatra da predstavljaju zloupotrebu dominantnog položaja, mogući navodi da je RAK odobrio pojedine cijene BH Telecoma, ne znače da BH Telecom u vezi sa istim cijenama ne može snositi odgovornost iz ugla Zakona. Ovo znači da BH Telecomove ponude/cijenovnici, čak i ukoliko su odobreni od strane RAK-a, mogu predstavljati zloupotrebu dominantnog položaja.

Radi analize cjenovne politike BH Telecoma, kako se navodi u Zahtjevu, angažovana je jedna od vodećih renomiranih firmi za ekonomske analize u oblasti zaštite konkurencije *RBB Economics* iz Londona koja je, nakon podrobne analize nekoliko paketa BH Telecoma, zaključila da „šeme za određivanje cijena koje koristi BH Telecom mogu itekako imati efekt jačanja pogodnosti mrežnih efekata koje ima BH Telecom“. *RBB Economics* je utvrdio sljedeće konkretne aspekte cjenovne politike BH Telecoma koji su sporni i potencijalno predstavljaju predatorske cijene: 1) Cijene pojedinih paketa (npr. „Moja TV moj izbor“) u odnosu na regulisanu osnovnu minimalnu ponudu najma linije BH Telecoma, a koja ne uključuje IPTV usluge, manje su od procijenjenih troškova TV prava koji se plaćaju po pretplatniku; 2) Paketi BH Telecoma su cjenovno strukturirani tako da ih konkurenti ne mogu replicirati bez značajnih troškova, a to su prije svega operatori s manjim mrežama koji nemaju mobilnu mrežu.

BH Telecomova cjenovna politika u vezi sa pozivima unutar mreže zatvara tržište za njegove konkurente. BH Telecom upravlja vlastitom mrežom mobilne telefonije i na taj način mora generirati mnogo manje troškova u odnosu na svoje manje konkurente tj. alternativne operatere. BH Telecom svoj položaj na tržištu fiksne telefonije zloupotrebljava tako što nudi pakete koje alternativni operatori nisu u mogućnosti da ponude, na taj način zatvarajući tržište. Kao primjer takvog postupanja navode se paketi „MojaTV BH Phone“ i „MojaTV moj izbor“. Paket „MojaTV BH Phone“ za cijenu od 17,09 KM (sa PDV-om) nudi neograničen govorni saobraćaj na fer osnovi prema brojevima svih fiksnih telefonskih mreža u BiH (1.500 besplatnih minuta, uz naplatu za uspostavu poziva prema drugim fiksnim mrežama u BiH), neograničen SMS saobraćaj unutar fiksne mreže BH Telecoma, mogućnost izbora jednog telefonskog broja iz BH Mobile mreže prema kojem se pozivi naplaćuju po cijeni sa popustom i brojne dodatne telefonske usluge (identifikacija poziva, preusmjerenje poziva, konferencijska veza, zabrana odlaznih poziva, poziv na čekanju i skraćeno biranje). Paket „MojaTV moj izbor“ sadrži kombinaciju dvije komponente sa zajedničkom karakteristikom da je govorni saobraćaj govornih i/ili fiksnih telefonskih priključaka u grupi besplatan na *fair use* principu, pod čim se podrazumijeva 1.000 minuta po svakom telefonskom priključku uz nadoknadu za uspostavu poziva od 0,5 KM. Nuđenjem takvih paketa, BH Telecom zloupotrebljava svoj dominantni položaj, jer se na taj način alternativni operatori sprečavaju da se sa njim efektivno takmiče na tržištu fiksne telefonije, jer nemaju svoju mobilnu mrežu i ne mogu ponuditi paket koji nudi ovakve pogodnosti.

U Zahtjevu se navodi da BH Telecom favorizuje pozive unutar svoje mreže i da alternativni operatori ne mogu parirati BH Telecomovoj ponudi, što je izraženije kod paketa „MojaTV moj izbor“, koji uključuje neograničene pozive unutar BH Telecomove mreže, bez ikakvih dodatnih naknada koje bi plaćao korisnik. Alternativni operatori ne mogu ponuditi ovakvu mogućnost zbog toga što za razliku od BH Telecoma, pored drugih troškova moraju BH Telecomu platiti naknadu za terminaciju poziva u mrežu BH Telecoma.

Značaj poziva prema BH Telecomovoj mreži vidi se u činjenici da BH Telecom sa tržišnim udjelom od oko 90% na relevantnom tržištu ima najveću pretplatničku bazu, pa kad neko želi da pozove telefonski broj sa područja koje pokriva mreža BH Telecoma, navedeni broj je najvjerojatnije dio BH Telecomove mreže. Koje efekte ima BH Telecomova ponuda besplatnih poziva i poziva unutar njegove mreže

pokazuje zvanična statistika. Prema RAK-ovoj Analizi tržišta završavanja (terminacije) poziva u individualne javne telefonske mreže na fiksnoj lokaciji, saobraćaj unutar mreže je značajniji za *incumbent* operatore, nego za alternativne operatore. Primjer za ovo je prvi kvartal 2013. godine, kada je 72,49% ukupnog odlazećeg saobraćaja iz BH Telecomove fiksne mreže terminirano unutar te mreže, dok je kod alternativnih operatora procenat terminacije u njihove mreže bio znatno niži i iznosio 18,51%.

Cijene sa popustom između BH Telecomove fiksne i mobilne mreže dodatno zatvaraju tržište fiksne telefonije. Ponude BH Telecoma, kao što je ona koja obuhvata 70% popusta za pozive iz BH Telecomove fiksne mreže prema dva „Naj broja“ u BH Telecomovoj mreži narušavaju konkurenciju, jer sprečavaju alternativne operatore koji imaju mobilnu mrežu da svojim korisnicima ponude slične usluge. Alternativni operator nije u mogućnosti da parira BH Telecomovoj maloprodajnoj ponudi, jer samo cijena terminacije od 0,08 KM po minuti, premašuje iznos koji BH Telecom naplaćuje svojim korisnicima na nivou maloprodaje od 0,054 KM/min i to za 0,026 KM/min. Namjera zatvaranja tržišta posebno je izražena u BH Telecomovoj usluzi „Top Tim“ koja omogućava objedinjavanje fiksnih i mobilnih telefonskih priključaka u jednu virtuelnu mrežu, unutar koje mogu obavljati besplatne telefonske usluge. Nuđenjem značajnih 70% ili 50 % popusta za pozive iz svoje fiksne mreže ka svojoj mobilnoj mreži ili neograničenim brojem besplatnih minuta u usluzi „Top Tim“, kao i činjenicom da BH Telecom posjeduje najveću pretplatničku bazu u fiksnoj i mobilnoj telefoniji, alterantivni operatori nisu u mogućnosti da efektivno konkurišu BH Telecomu na tržištu fiksne telefonije.

Navodi se dalje da BH Telecomova ponuda besplatnih poziva, odnosno poziva sa značajnim popustom nanosi štetu fluidnosti tržišta dovodeći do takozvanog efekta kluba. Ovaj efekat se koristi da se označi mogućnost bliskih rođaka ili radnih kolega da se regrupiraju pod istim operatorom, ohrabrujući porošače da promijene operatora i pridruže se operatoru kod kojeg su i njihovi rođaci ili kolege. BH Telecom na taj način sputava migraciju korisnika različitih operatora, zloupotrebljavajući time svoj dominantan položaj na tržištu fiksne telefonije.

Ponude koje uključuju besplatne pozive unutar mreže favoriziraju veće operatore, dovodeći na taj način do takozvanog efekta mreže. Pretplatnici su zainteresovani da pozivaju što veći broj osoba bez da se ovi pozivi naplaćuju, pa ponude koje uključuju besplatne pozive unutar mreže favorizuju najvećeg operatora, pošto on ima najveći broj pretplatnika. Alternativni operatori ne mogu parirati BH Telecomovoj ponudi u vezi sa pozivima unutar mreže, jer moraju platiti naknadu za terminaciju, što slabi njihovu sposobnost da se takmiče na tržištu.

U vezi sa ocjenom postupanja BH Telecoma ukazuje se na relevantnu praksu iz EU, ističući praksu francuskog tijela za zaštitu konkurencije u predmetu *Orange/SFR* (Odluka br. 12-D-24 od 13. decembra 2012. godine). U navedenom predmetu dva mobilna operatora *Orange* i *SFR* imali su zajedno 83% tržišta u Francuskoj dok je preostalih 17% imao jedan manji operator, na osnovu čije prijave je istraga i pokrenuta. Francusko tijelo za zaštitu konkurencije izreklo je novčane kazne privrednim subjektima *Orange* i *SFR*, jer je utvrdilo da paketi koji su se sastojali od besplatnih poziva unutar mreža *Orange* i *SFR* predstavljaju zloupotrebu dominantnog položaja. Odluka se između ostalog zasnivala i na nalazu da treći operator nije mogao da se takmiči sa ponudom dva vodeća operatora u vezi sa besplatnim pozivima jer je imao značajno manje pretplatnika, pa takva ponuda ne bi bila privlačna korisnicima. Francusko tijelo za zaštitu konkurencije je ustanovilo da, kako bi bio u mogućnosti da ponudi sličan paket, navedeni operator mi morao da uključi besplatne pozive prema drugim operatorima, plaćajući pritom naknadu za terminaciju u mreže druga dva operatora. Slična situacija je u pogledu BH Telecoma s obzirom da njegov procijenjeni tržišni udio na tržištu u dijelu zemlje na kojem djeluje iznosi 90% i da nudeći navedene pakete na taj način zatvara tržište za alternativne operatore kao što je Telemach.

BH Telecom, kako se navodi u Zahtjevu, vrši unakrsno subvencionisanje svog IPTV biznisa prihodima od fiksne telefonije, čime narušava konkurenciju na tržištu *pay-TV* usluga. BH Telecom sredstva koja

generira od fiksne telefonije koristi kako bi subvencionisao svoju IPTV ponudu u kojoj nema tako izražen monopolistički položaj, što dovodi do narušavanja konkurencije na tržištu *pay-TV* usluga, gdje se BH Telecomovi konkurenti ne mogu takmičiti sa njim, a da pri tom ne posluju sa gubitkom. Nudeći IPTV uslugu kao dodatak uz pretplatu na fiksnu telefoniju, BH Telecom u stvari ne prodaje pretplatniku paket fiksne telefonije i IPTV-a, s obzirom da korisnik generalno već ima pretplatu na fiksnu telefoniju, već kao dodatak postojećoj pretplati na fiksnu telefoniju korisniku nudi i promovira svoju IPTV uslugu boreći se tako za dodatni tržišni udio zloupotrebom svog tržišnog položaja na tržištu fiksne telefonije na kome je dominantan. BH Telecomov paket koji najočitije pokazuje da on naplaćuje IPTV uslugu ispod cijene je „MojaTV Phone“ koji sadrži IPTV i fiksnu telefoniju. Navedeni paket košta 29,00 KM (24,79 KM bez PDV-a), a korisnik za tu cijenu dobije fiksnu telefoniju sa besplatnim pozivima prema svim članovima grupe (mobilnim i fiksnim), 1.500 besplatnih minuta prema svim fiksnim mrežama u BiH, neograničen SMS saobraćaj unutra BH Telecomove fiksne mreže, mogućnost izbora jednog broja iz BH Telecomove mobilne mreže prema kojem se pozivi naplaćuju sa popustom, određene dodatne servise (identifikacija poziva, preusmjerenje poziva, konferencijski pozivi i sl.) i IPTV sa više od 140 kanala.

Podnosilac zahtjeva u Zahtjevu navodi da je BH Telecomova cijena za IPTV uslugu evidentno ispod troška. Prihod koji BH Telecom ostvaruje od paketa „MojaTV Phone“ iznosi 24,79 KM i imajući u vidu cijenu koju BH Telecom naplaćuje za pružanje IPTV usluge, jasno je da BH Telecom gubi novac na toj usluzi, pri čemu gubitke pokriva prihodima iz fiksne telefonije. Ovakav zaključak izvodi *RBB Economics* u svojoj analizi (str. 12), tvrdeći da šeme za određivanje cijena BH Telecoma mogu imati efekt jačanja pogodnosti mrežnih efekata koje ima BH Telecom, a posebno u vezi sa ponudom „MojaTV moj izbor“, gdje je vidljivo da je razlika u cijeni ove ponude u odnosu na regulisanu osnovnu minimalnu ponudu najma linije BH Telecoma, koja ne uključuje IPTV uslugu, već manja od onoga što je shvaćeno kao troškovi TV prava koji se plaćaju po pretplatniku. Upoređujući najjeftiniju pretplatu za fiksnu telefoniju BH Telecoma, koja se odnosi osnovni paket koji košta 12,80 KM (bez PDV-a) i cijenu paketa „MojaTV moj izbor“, dobije se iznos od 11,99 KM kao cijena za 1350 minuta razgovora, sve besplatne razgovore unutar grupe, te cjelokupnu IPTV uslugu. Takođe, korisnik osnovnog paketa fiksne telefonije BH Telecoma dobije 150 minuta besplatnih minuta unutar BH Telecomove fiksne mreže, a kupovinom paketa „MojaTV Phone“ pored osnovne usluge u fiksnoj telefoniji uz IPTV uslugu dobije i dodatnih 1350 minuta za besplatne pozive prema svim mrežama u BiH.

RBB Economics posebno skreće pažnju na činjenicu da su zbog veličine BH Telecomove mreže troškovi terminiranja poziva, za pozive koji se postavljaju na neku drugu mrežu, vjerovatno toliko mali da bi se mogli nadokanditi dodatnim prihodima koje zarađuju za svaki odlazni poziv iz „MojaTV Phone“ paketa. Međutim, za manjeg operatora usporedivi troškovi interkonekcije bi bili značajno veći, pa je za Telemach procijenjeno da bi generirani trošak bio 0,92 KM mjesečno (prema procijenjenom prosjeku od 400 minuta i cijeni od 3,46 KM mjesečno, ako korisnici pritom koriste maksimalan broj dostupnih minuta u ovom paketu, a to je 1.500 minuta). *RBB Economics* dalje zaključuje da u skladu sa primjenom EU prakse o računovodstvu za razlike u veličini, ovi podaci upućuju na to da paket ne bi bio profitabilno repliciran od strane manjih konkurenata koji su podložni većim naknadama za interkonekciju. Analiza *RBB Economicsa* izvršena na osnovu javno dostupnih podataka i podataka Telemacha, pokazuje da bi Telemach morao nuditi značajne negativne marže da bi parirao BH Telecomovoj ponudi. Prema procijenjenoj marži u odnosu na troškove TV prava i interkonekcije, „MojaTV Phone“ paketa (bez PDV-a) za prosječan broj iskorištenih minuta (400) kod BH Telecoma bi iznosila 0,78 KM, a kod Telemacha 1,66 KM, dok bi kod maksimalnog broja iskorištenih minuta (1.500) kod BH Telecoma iznosila 4,94 KM, a kod Telemacha 4,20 KM.

U predmetnom slučaju tako dolazi do unakrsnog subencionisanja, gdje se BH Telecom u usluzi fiksne telefonije, u kojoj je izričito dominantan, potpuno odriče prihoda u odnosu na samostalnu uslugu fiksne telefonije, da bi zadržao korisnike koji imaju mogućnost prelaska na alternativne operatore, dok cijenu osnovnog fiksnog telefoniranja za one korisnike koji nemaju opciju prelaska na alternativne operatore,

drži na znatno višem nivou, kako bi razlikom finansirao nisku cijenu ostalih usluga u MojaTV paketu. Na osnovu iskustva Podnosioca zahtjeva iznos MojaTV paketa sa dvije komponente je definitivno nedovoljan za pokrivanje troška pružanja *pay-TV* usluge krajnjem korisniku. Na ovaj način BH Telecom ima predatorske cijene u oblasti IPTV usluge, narušavajući time konkurenciju na *pay-TV* tržištu, tj. tržištu na kojem je suočen sa konkurencijskim pritiskom alternativnih operatera. Kao rezultat ove prakse, BH Telecom je uduplao broj svojih *pay-TV* korisnika u posljednje 3 godine, od 63.860 u 2012. godini, preko 112.000 u 2013. godini, do 118.200 korisnika u 2014. godini, odnosno 140.000 korisnika prema dostupnim podacima za 2015. godinu. U istom periodu je broj korisnika svih kablovskih operatera u BiH stagnirao ili padao, pa je očito da je to rezultat agresivne politike predatorskih cijena koju provodi BH Telecom. Na ovaj način BH Telecom otežava i onemogućava proces konkurisanja manjim operatorima, koji ekonomski ne mogu da podrže unakrsno subvencionisanje, a što ide na štetu krajnjih potrošača koji dugoročno neće imati izbora, pa ni povoljnije cijene, bolji kvalitet, niti veću raznovrsnost relevantnih usluga na tržištu.

U Zahtjevu se tako navodi da je u EU ustanovljena praksa da se predatorske cijene u vidu unakrsnog subvencionisanja smatraju zloupotrebom dominantnog položaja, što se vidi iz slučaja *De Post - La Poste* (OJ 2002 L61/32), gdje je Evropska komisija navela da se resursi stečeni u monopolu ne bi trebalo koristiti da bi se pridobila nefer konkurentna prednost u sektorima koji su otvoreni za konkurenciju. U ovom pogledu, Smjernice evropske komisije o prioritetima povođenja propisa iz oblasti zloupotrebe dominantnog položaja (*Communication from the Commission: Guidance on its enforcement priorities in applying Article 82 of the EC Treaty to abusive exclusionary conduct by dominant undertakings*, [2009] C 45/7, par. 63, FN 2) navode da Komisija može pokrenuti postupak u vezi sa predatorskim praksama dominantnih privrednih subjekata na sekundarnim tržištima na kojima privredni subjekti još uvijek nisu dominantni, a da je pritom veća vjerovatnoća da se to ustanovi u pogledu djelatnosti koje su zaštićene zakonskim monopolom. Pored toga, dominantni privredni subjekt se možda ne mora upuštati u predatorsko ponašanje radi zaštite svog dominantnog položaja, ali može da koristi dobit ostvarenu na monopolisanom tržištu, kako bi unakrsno subvencionisao svoje djelatnosti na drugom tržištu i na taj način pokušao da spriječi efektivnu konkurenciju na tom drugom tržištu. Ovaj stav Evropske komisije direktno je primjenjiv na postupke BH Telecoma, imajući u vidu da BH Telecom koristi dobit koju ostvari u oblasti fiksne telefonije kako bi unakrsno subvencionisao djelovanje na IPTV tržištu, na kojem možda još uvijek nema dominantan položaj i na kojem trpi konkurentski pritisak alternativnih operatera, narušavajući tako konkurenciju na *pay-TV* tržištu. Podnosilac zahtjeva takođe ukazuje na relevantnu praksu gdje je Evropska komisija ustanovila postojanje nezakonitog unakrsnog subvencionisanja dominantnih privrednih subjekata i navodi predmet *Deutsche Post* (Case COMP/35.141, odluka Komisije od 20. marta 2001. godine) gdje je njemački poštanski operator izvršio zloupotrebu dominantnog položaja koristeći dobit ostvarenu na tržištu rezervnih poštanskih pošiljki, na kojem je dominantan da bi subvencionisao svoju djelatnost na tržištu isporuke paketa, na kojem je bio suočen sa jakom konkurencijom. Komisija je ustanovila da, bez unakrsnog subvencionisanja sa tržišta rezerviranih poštanskih pošiljki, *Deutsche Post* ne bi bio u mogućnosti da finansira prodaju ispod troška na tržištu isporuke paketa. Iz ekonomskog ugla ova odluka je obrazložena tako da unakrsno subvencionisanje postoji kada prihodi od jedne usluge nisu dovoljni da pokriju inkrementalne troškove pružanja te usluge i gdje postoji još jedna usluga ili paket usluga kod kojih prihodi premašuju njihove pojedinačne troškove, pa prihod od te usluge predstavlja izvor unakrsnog subvencionisanja, a usluga kod koje pojedinačni prihod nije dovoljan za pokrivanje inkrementalnog troška predstavlja destinaciju subvencionisanja. Dakle, ključni faktor za utvrđivanje prisustva unakrsnog subvencionisanja jeste da li je prihod od prodaje određene usluge dovoljan da pokrije inkrementalne troškove pružanja date usluge. Primijenjeno na MojaTV paket sa dvije komponente, BH Telecomov inkrementalni trošak pružanja IPTV usluge je trošak pružanja ove usluge, uključujući i trošak sadržaja. Prihod koji BH Telecom ostvaruje od IPTV usluge u okviru „MojaTV moj izbor“ paketa sa dvije komponente je očigledno nedovoljan da pokrije inkrementalne troškove u vezi sa pružanjem IPTV usluge krajnjem korisniku.

Kao rezultat unakrsnog subvencionisanja svog IPTV biznisa BH Telecom je uspio da značajno poveća svoj tržišni udio na *pay-TV* tržištu, a što pokazuju podaci o rastu broja BH Telecomovih *pay-TV* pretplatnika u periodu između 2012. i 2014. godine, tokom kojeg se broj pretplatnika BH Telecoma skoro udvostručio.

Na osnovu svega navedenog Podnosilac zahtjeva smatra da predmetni zahtjev sadrži više nego dovoljno informacija kako bi Vijeće utvrdilo da postoji osnovana sumnja da BH Telecom značajno sprečava, ograničava, odnosno narušava tržišnu konkurenciju u smislu člana 27. stav (2) Zakona.

Podnosilac zahtjeva predlaže Konkurencijskom vijeću da utvrdi da je BH Telecom zloupotrijebio svoj dominantni položaj na tržištu fiksne telefonije sastavljanjem svojih paketa proizvoda na način kojim se iskorištava prednost koju BH Telecom ima na tržištu, a koja proizlazi iz njegovog praktično monopolskog položaja na tržištu fiksne telefonije i snažnog položaja na tržištu mobilne telefonije, ograničavajući proizvodnju, tržišta ili tehnički razvoj u smislu člana 10. stav (2) tačka b) Zakona, te da je subvencionisanjem svojih aktivnosti na *pay-TV* tržištu, profitom ostvarenim u oblasti fiksne telefonije, sa značajnim negativnih efektima po povezana telekomunikacijska tržišta, narušavajući tako konkurenciju na *pay-TV* tržištu, zloupotrijebio svoj dominantni položaj na tržištu fiksne telefonije, ograničavajući proizvodnju, tržišta ili tehnički razvoj u smislu člana 10. stav (2) tačka b) Zakona.

Pored navedenog, Podnosilac zahtjeva traži od Konkurencijskog vijeća donošenje mjere za eliminisanje BH Telecomovih radnji zloupotrebe, na način da se pored eventualnog izricanja novčane kazne u smislu člana 48. Zakona, naloži BH Telecomu da svoje ponašanje uskladi sa odredbama Zakona i prekine sa kršenjem istog.

Na osnovu gore navedenog, Konkurencijsko vijeće je ocijenilo da povrede Zakona, na koje Podnositelj zahtjeva ukazuje, nije moguće utvrditi bez provedbe postupka, te je u skladu sa članom 32. stav (2) Zakona, na 11. sjednici održanoj dana 11. oktobra 2017. godine, donijelo Zaključak o pokretanju postupka, broj: UP-01-26-2-018-8/17 (u daljem tekstu: Zaključak), radi utvrđivanja zloupotrebe dominantnog položaja u smislu člana 10. stav (2) Zakona i člana 9. stav (1) tačke a), b), c), e) i g) Odluke o definisanju kategorije dominantnog položaja.

Konkurencijsko vijeće je dostavilo Zaključak Podnosiocu zahtjeva, aktom broj: UP-01-26-2-018-13/17 dana 12. oktobra 2017. godine.

Konkurencijsko vijeće je, u skladu sa članom 33. stav (1) Zakona, dostavilo Zahtjev i Zaključak na odgovor protivnoj strani u postupku BH Telecomu, aktom broj: UP-01-26-2-018-12/17 od dana 12. oktobra 2017. godine.

BH Telecom se dana 26.10.2017. godine obratio Konkurencijskom vijeću za odobravanje dodatnog roka, aktom broj: UP-01-26-2-018-14/17 koji je zaprimljen dana 30.10. 2017. godine. Konkurencijsko vijeće je zahtjev ocijenilo opravdanim te aktom broj: UP-01-26-2-018-15/17 dana 31.10.2017. godine odobrilo traženo produženje roka.

BH Telecom je u odobrenom roku dostavilo odgovor na Zahtjev i Zaključak Konkurencijskom vijeću, u smislu člana 33. stav (3) Zakona, podneskom broj: UP-01-26-2-018-18/17 dana 28. novembra 2017. godine, u kojem u cijelosti osporava osnovanost Zahtjeva, činjenične navode i istaknute prijedloge u Zahtjevu, te predlaže da Konkurencijsko vijeće BiH na osnovu člana 116. stav 3. važećeg Zakona o upravnom postupku BiH, zaključkom odbaci Zahtjev Telemacha u ovoj pravnoj stvari, cijeneći okolnost da pred istom organom, između istih stranaka, u predmetu broj: 06-26-2-012-11/14 teče postupak koji je pokrenut zahtjevom Telemach, a koji se temelji na istom ili sličnom činjeničnom osnovu.

U vezi sa pojedinačnim navodima Podnosioca zahtjeva, u bitnom navodi slijedeće:

BH Telecom predlaže da Konkurencijsko vijeće iz spisa izdvoji Analizu *RBB Economics* LLP (verzije na engleskom i bosanskom jeziku), iz razloga što ovaj dokument Podnosilac zahtjeva pokušava nametnuti kao svojevrsno vještačenje, što u smislu Zakona o upravnom postupku BiH ne može predstavljati. S tim u vezi, BH Telecom osporava njegovu vjerodostojnost i odbacuje svaku mogućnost referisanja u izlaganju na ovaj dokument jer se ne radi o nalazu nezavisnog i nepristrasnog vještaka, u smislu članova 174. - 184. Zakona o upravnom postupku BiH.

Privredni subjekt BH Telecom smatra da je Podnosilac zahtjeva nedovoljno precizno odredio relevantno tržište te pogrešno i pravno neprihvatljivo definirao relevantno geografsko tržište. Naime, kao relevantno tržište proizvoda definirano je tržište pružanja usluge fiksne telefonije, s tim što ukazuje i na druga povezana telekomunikacijska tržišta, i to *pay-TV* tržište i tržište mobilne telefonije. U kontekstu određivanja relevantnog tržišta proizvoda, prema mišljenju BH Telecoma, *pay-TV* tržište i tržište mobilne telefonije se ne mogu smatrati dijelom relevantnog tržišta proizvoda u ovom postupku, obzirom da ta tržišta, u odnosu na tržište pružanja usluge fiksne telefonije nisu međusobno zamjenjiva, odnosno bitne karakteristike, kvalitet, namjena, način upotrebe i cijene ovih usluga se izuzetno razlikuju. Na osnovu navedenog privredni subjekt BH Telecom smatra da su tržišta mobilne telefonije i *pay-TV* irelevantna za predmetni postupak.

Podnosilac zahtjeva dalje kao relevantno geografsko tržište navodi teritorije Kantona Sarajevo, Bosansko-podrinjskog kantona, Tuzlanskog kantona, Unsko-sanskog kantona, Zeničko-dobojskog kantona, te Srednjobosanskog kantona i dijelova Hercegovačko-neretvanskog kantona (općine Jablanica i Konjic). BH Telecom smatra da je ovo paušalno određivanje relevantnog geografskog tržišta koje nema osnova u Zakonu o konkurenciji, Odluci o utvrđivanju relevantnog tržišta niti Obavijesti Evropske komisije o utvrđivanju relevantnog tržišta za potrebe prava tržišne konkurencije Zajednice. Dva osnovna kriterija na osnovu kojih Podnosilac zahtjeva opredjeljuje relevantno geografsko tržište su teritorijalna pokrivenost infrastrukturom BH Telecoma i odustajanje od konkuriranja na području izvan mreže BH Telecoma. BH Telecom je u mogućnosti pružati uslugu fiksne telefonije u svim dijelovima Bosne i Hercegovine, a ne samo u onim dijelovima koje je Podnosilac zahtjeva izdvojio kao relevantno geografsko tržište.

BH Telecom ima mogućnost pružanja predmetne usluge na cjelokupnoj teritoriji Bosne i Hercegovine, pa je termin „izvan mreže BH Telecoma“ neupotrebljiv i neprimjenjiv u sužavanju geografskog tržišta kada je riječ o BH Telecomu. BH Telecom ističe da njegove aktivnosti nikada nisu mogle biti okarakterisane kao odustajanje od konkuriranja na području izvan dijelova BiH koje je Podnosilac zahtjeva predložio kao relevantno geografsko tržište. U teritorijalnoj organizaciji BH Telecoma osnovne jedinice predstavljaju regionalne direkcije, kojih u BH Telecomu ukupno ima 9, a koje su smještene u najvećim gradovima Bosne i Hercegovine. Dokaz da BH Telecom nije odustao od konkuriranja na područjima koje Podnosilac zahtjeva nije obuhvatio u predloženom geografskom tržištu, jeste i činjenica da je 30%, odnosno tri regionalne direkcije smještene u gradovima Mostar, Brčko i Banja Luka, što govori o poslovnoj opredijeljenosti BH Telecoma za učešćem na tim lokalnim tržištima. S tim u vezi istaknuto je da ne samo da BH Telecom nije odustao od konkuriranja na takvim tržištima, već i podaci o broju korisnika pokazuju kako je značajan udio korisnika BH Telecoma.

BH Telecom ističe kako predloženo relevantno geografsko tržište nije u skladu sa Zakonom o konkurenciji koji u članu 3. stav 3. navodi kako relevantno geografsko tržište „obuhvata cjelokupan ili značajan dio teritorije Bosne i Hercegovine ... i koji to tržište bitno razlikuje od uslova konkurencije na susjednim geografskim tržištima.“ BH Telecom navodi da se predloženo geografsko tržište ne razlikuje od susjednih tržišta, npr. predloženo tržište Hercegovačko-neretvanskog kantona u odnosu na tržište Zapadnohercegovačkog kantona.

Stoga BH Telecom predlaže da Konkurencijsko vijeće BiH kao relevantno geografsko tržište odredi cjelokupnu teritoriju Bosne i Hercegovine, obzirom da se radi o području „na kojem su uslovi tržišne konkurencije dovoljno ujednačeni i koje se može razlikovati od susjednih područja jer su uvjeti tržišnog natjecanja znatno različiti u tim područjima. U prilog tvrdnji BH Telecom navodi primjer prakse Evropske komisije i to u predmetu *Wanadoo Espana vs. Telefonica*.

U cilju dokazivanja zloupotrebe dominantnog položaja BH Telecoma, Podnosilac zahtjeva ukazuje na odnos između sektorskih propisa, odnosno uloge sektorskog regulatora i propisa o konkurenciji. S tim u vezi ističe praksu Evropskog suda pravde u predmetu *Deutsche Telekom*. BH Telecom naglašava da ne postoji sadržajna povezanost između ovog predmeta i činjeničnih okolnosti na osnovu kojih se Podnosilac zahtjeva obratio Konkurencijskom vijeću sa Zahtjevom za pokretanje postupka protiv BH Telecoma obzirom da je *Deutsche Telekom* zloupotrijebio dominantni položaj zbog činjenice da je naplaćivao cijene za pristup lokalnoj petlji koje su bile više od maloprodajnih cijena koje je *Deutsche Telekom* naplaćivao svojim krajnjim korisnicima.

Telemach, kako navodi privredni subjekt BH Telecom, na relevantnom tržištu fiksne telefonije bilježi konstantan rast broja korisnika, te paralelno s tim, na osnovu javno dostupnih podataka, bilježi i rast ukupnog prihoda i sveobuhvatne dobiti - što ukazuje na nepostojanje istiskivanja marže i općenito negativnih posljedica po tržište za Podnosioca Zahtjeva.

BH Telecom se poziva na dokument Ocjena stanja tržišta telekomunikacija u Bosni i Hercegovini iz 2015. godine, objavljen od strane Regulatorne agencije za komunikacije BiH, prema kojem BH Telecom bilježi pad broja korisnika na usluzi fiksne telefonije. Broj prenesenih brojeva u decembru 2015. godine je iznosio 32.656, od čega je udio Telemacha i njemu akviziranih društava preko 63%, što potvrđuje kako je značajna penetracija Telemacha na tržištu pružanja usluge fiksne telefonije, sa tendencijom rasta broja pretplatnika, u odnosu na pad broja pretplatnika BH Telecoma u pružanju iste usluge. Prema podacima kojima raspolaže BH Telecom u periodu od januara 2013. do decembra 2015. godine bilo je ukupno 11.375 prenosa brojeva iz mreže BH Telecoma u mrežu Telemacha. Iako su službeni podaci ograničeni na period do kraja 2015. godine, BH Telecom ističe kako su trendovi rasta broja korisnika, prihoda i odliva korisnika BH Telecoma prema Telemachu nastavljeni i nakon tog perioda, odnosno konstantni i u vrijeme vođenja ovog postupka.

Obzirom da je zloupotreba dominantnog položaja putem predatorskih cijena izuzetno teško dokaziva u praksi Evropske komisije BH Telecom ističe uslove koje je Evropska komisija utvrdila, a koji moraju biti ispunjeni kako bi se utvrdilo postojanje predatorskih cijena. Aktivnosti BH Telecoma, prema navodima BH Telecoma, ne ispunjavaju niti jedan od kumulativno postavljenih uslova kako bi bilo utvrđeno postojanje predatorskih cijena. Predatorske cijene se definiraju kao ponašanje privrednog subjekta u dominantnom položaju koji privremeno posluje sa gubitkom ili se odriče dobiti kako bi istisnuo sa tržišta ili došao u vjerovatnu poziciju da istisne s tržišta stvarne ili potencijalne konkurente i tako zadrži ili poveća svoju tržišnu snagu, čime nanosi štetu potrošačima. Cilj koji se nastoji ostvariti putem predatorskog ponašanja jeste isključivanje sa tržišta konkurenta koji je u najmanju ruku jednako efikasan kao i predator.

Evropska komisija je u Uputama o primjeni člana 102. istakla kako će intervenirati u slučaju postojanja predatornog ponašanja ako postoje dokazi da su zadovoljena tri uslova:

- a) dominantni poduzetnik kratkoročno namjerno ulazi u gubitke,
- b) takvim ponašanjem on zatvara tržište ili će vjerovatno zatvoriti tržište jednom ili više stvarnih ili potencijalnih konkurenata s namjerom jačanja ili zadržavanja svoje tržišne snage,
- c) takvim ponašanjem dominantni poduzetnik uzrokuje potrošačima štetu.

Navedeni uslovi su istaknuti i u Smjernicama Evropske komisije o prioritetima prilikom provođenja propisa u oblasti zloupotrebe dominantnog položaja u članu 63, kao preduslov intervencije Evropske komisije.

BH Telecom tvrdi da niti za jednu od svojih usluga nije primjenjivao kratkoročna sniženja cijena ili neprirodno niske cijene, da bi iste po isteku određenog vremena povećavao. Posebno to nije slučaj sa MojaTV paketima usluga koje Podnosilac zahtjeva ističe kao reprezentativne primjere predatornog ponašanja. MojaTV paketi usluga su (*duo* i *triple play*) u ponudi BH Telecoma od februara 2010. godine. Period od 7 godina se ne može smatrati kratkoročnim periodom za primjenu niskih cijena, a koji je nužan kako bi se po isteku tog perioda trebale uvećati. Privredni subjekt Telemach je za pakete usluga koji su konkurentni MojaTV usluzi 01.08.2016. godine izvršio uvećanje cijene za 3 KM.

Pored toga, da bi se utvrdilo predatorsko ponašanje BH Telecoma potrebno je da se posljedice predatorskih cijena manifestiraju u vidu zatvaranja tržišta prema stvarnim ili potencijalnim konkurentima. Podnosilac zahtjeva, kao stvarni konkurent, bilježi konstantan rast broja pretplatnika na usluzi fiksne telefonije, a značajan broj pretplatnika BH Telecoma je izvršio prenos brojeva u mrežu Telemacha. Također, Podnosilac zahtjeva nije problematizirao niti dokazao postojanje zatvaranja tržišta prema Telemachu na usluzi fiksne telefonije. U vezi sa zatvaranjem tržišta prema potencijalnim korisnicima, a prema podacima RAK BiH u posmatranom periodu 2011-2015 na relevantnom tržištu pružanja usluge fiksne telefonije, nije bilo smanjivanja broja operatora nosilaca Dozvole za pružanje javnih telefonskih usluga (2011: 11 nosilaca Dozvole; 2015: 13 nosilaca Dozvole).

Sama priroda predatorskog ponašanja ukazuje na neophodan element prouzrokovanja svojevrsne štete krajnjim korisnicima, odnosno potrošačima, i to u onoj fazi kada dominantni privredni subjekt podigne kratkoročno spuštene cijene vlastitih proizvoda ili usluga. Cjenovna politika BH Telecoma od uvođenja paketa usluga Moja TV ne bilježi rast cijena prema pretplatnicima, a koji bi se mogao vezivati za prouzrokovanje štete pretplatnicima. Cjenovna politika BH Telecoma zapravo predstavlja manifestaciju ispravnog tržišnog postupanja, obzirom da je za isti kvalitet i obim usluge došlo do značajnog smanjivanja cijene, što ukazuje kako su na relevantnom tržištu proizvoda prisutni elementi snažne konkurencije koja dovodi do liberalizacije tržišta i poboljšanja položaja krajnjih korisnika, odnosno potrošača.

BH Telecom ispravlja navode Podnosioca zahtjeva u vezi cijene Moja TV BH Phone paketa koja zapravo nije 17,09 KM (sa PDV), već 20,00 KM (sa PDV).

Također navodi da besplatne minute uključene u pakete koji pružaju operatori nisu nešto što se nalazi samo u ponudi BH Telecoma već ih nude i drugi operateri na tržištu u sklopu svojih *Duo/Triple/Quadre play* paketa.

BH Telecom u svom Odgovoru ističe da Podnositelj zahtjeva u Zahtjevu nije istakao kakav TV sadržaj uključuje MojaTV BH Phone paket, tj. broj TV stanica i porijeklo sadržaja. Ovi podaci su od izuzetnog značaja obzirom da se na osnovu ispravnih i potpunih podataka mogu donijeti zaključci o troškovima takvih sadržaja. U okviru predmetnog paketa korisnicima je omogućeno praćenje programskog sadržaja samo nekomercijalnih TV stanica i to ukupno 69 kanala.

Nadalje, BH Telecom je komercijalizovao MojaTV Moj Izbor 01.05.2016. godine, a radi se o tzv. grupacijskoj usluzi koja nudi mogućnost integracije određenog broja priključaka fiksne (fiksna telefonija, Moja TV, pristup Internetu) i mobilne mreže (mobilna telefonska usluga) na nivou jednog domaćinstva. Benefit besplatnih poziva između priključaka nije neograničen i potpuno besplatan kako to navodi Podnosilac zahtjeva, a predstavlja nagradu za lojalnost korisnika i obim korištenih usluga.

Podnosilac zahtjeva pokušava dokazati kako BH Telecom naplaćuje IPTV uslugu ispod troškova poslovanja, poredeći MojaTV Phone paket koji uključuje uslugu fiksne telefonije i TV uslugu sa Osnovnim paketom za fiksnu telefonsku uslugu.

BH Telecom ističe da je netačan navod Telemacha da je najjeftinija pretplata za fiksnu telefoniju koju nudi BH Telecom njegov osnovni paket koji je reguliran i odobren od strane RAK-a i koji košta 15 KM sa PDV, tj. 12,80 KM bez PDV-a. BH Telecom u okviru ponude za fiksnu telefonsku uslugu ima i Senior PLUS paket sa mjesečnom pretplatom u visini od 10,30 KM bez PDV-a, odnosno 12,05 KM sa PDV-om (omogućen neograničen besplatni saobraćaj prema brojevima fiksne mreže BH Telecoma).

BH Telecom poredi, prema vlastitim navodima, sadržajno uporedive pakete fiksne telefonije. Za komparaciju uzima paket Flat fiksne BiH koji u cijeni pretplate od 16 KM mjesečno sa PDV uključuje neograničen govorni saobraćaj prema brojevima fiksnih mreža u BiH, na fer osnovi (Fer osnova: ukupno 1.500 besplatnih minuta, uz naknadu za uspostavu poziva prema brojevima drugih fiksnih operatera u BiH).

Paket Flat fiksne BiH (16 KM mjesečno sa PDV, odnosno 13,68 KM bez PDV) je paket koji uključuje istu količinu besplatnih minuta prema svim fiksnim mrežama u BiH (1.500), kao i u slučaju MojaTV Phone paketa (29 KM mjesečno sa PDV, odnosno 24,79 KM bez PDV).

Razlika u cijeni ova dva paketa iznosi 13 KM sa PDV, odnosno 11,11 KM bez PDV što se ne odnosi na fiksnu telefonsku uslugu.

BH Telecom navodi da je, slijedom navedenog, netačan navod Podnosioca zahtjeva: „Imajući u vidu da je cijena MojaTV sa dvije komponente 24,79 KM (bez PDV-a), ovo ostavlja iznos od samo 11,99 KM kao cijenu za preostalih 1.350 minuta razgovora, sve besplatne razgovore unutar grupe, te cjelokupnu IPTV uslugu.”

BH Telecom o svakoj izmjeni postojećih i novim ponudama informira RAK, odnosno pribavlja saglasnost za komercijalnu primjenu ponude. U skladu sa navedenim, BH Telecom nije primijenio niti jednu ponudu i cijene, a da prethodno nije informirao RAK koji, ukoliko zaključi da su prekršeni temeljni principi pružanja usluga, uključujući posljedice po konkurenciju, ne daje saglasnost za njenu primjenu.

Primjera radi BH Telecom navodi slučaj iz maja/juna 2014. godine kada RAK nije dao saglasnost BH Telecomu da u osnovnom paketu za fiksni telefonski priključak ponudi neograničen saobraćaj u vlastitoj fiksnoj mreži BH Telecoma. U obrazloženju je istaknuto kako takva izmjena u ponudi može rezultirati diskriminacijom drugih (prvenstveno alternativnih) operatera na tržištu. Iako je prijedlog BH Telecoma išao u korist potrošača, odnosno pretplatnika fiksne telefonije, regulator je dao primat zaštiti interesa alternativnih operatera i njihovog položaja na tržištu.

BH Telecom se osvrnuo i na navode iz Zahtjeva kako je „iznos Moja TV paketa sa dvije komponente definitivno nedovoljan za pokrivanje troška *pay-TV* usluge krajnjem korisniku.”

Naime, MojaTV paket sa dvije komponente su Moja TV BH Phone sa cijenom od 20,00KM sa PDV-om i Moja TV Phone sa cijenom od 29,00 KM sa PDV-om.

Moja TV BH Phone sadrži fiksnu telefoniju koja odgovara odvojenom paketu Flat fiksne BiH sa cijenom od 16,00 KM sa PDV, te 69 nekomercijalnih TV kanala za koje u pogledu nabavke takvih sadržaja BH Telecom nema troškova. Uzme li se u obzir iznos koji preostaje za finansiranje troškova - dobit na fiksnoj telefoniji (Flat fiksne BiH) i preostali iznos od razlike cijene Moja TV BH Phone paketa i Flat fiksne BiH u visini od 4,00KM, preostaje dovoljan iznos za pozitivno finansijsko poslovanje.

U odnosu na paket Moja TV Phone troškovi BH Telecoma u pogledu programskih sadržaja (sa troškovima prema kolektivnim organizacijama) iznose cca. (..)*¹ KM. Obzirom na ranije istaknuto u vezi sa paketom Moja TV BH Phone, i u ovom slučaju postoji značajan finansijski dobitni okvir koji BH Telecomu omogućava pozitivno poslovanje.

Podnosilac zahtjeva dalje ističe kako alternativni operatori „za razliku od BH Telecoma, pored drugih troškova moraju da BH Telecomu plate naknadu za terminaciju poziva u mrežu BH Telecoma.“

BH Telecom ima jednaku obavezu, kao i svaki drugi operator, u plaćanju naknade za terminaciju poziva u mrežu bilo kojeg drugog operatora, pa i Telemacha. Troškovi terminacije BH Telecoma prema Telemachu su po tom osnovu ekonomski značajni.

Podnosilac zahtjeva navodi kako BH Telecom „narušava konkurenciju jer sprječava alternativne operatore koji nemaju mobilnu mrežu, da svojim korisnicima pruži slične usluge.“ Narušavanje konkurencije se ne može vezivati za (ne)mogućnosti nekog operatora da pruža određene usluge, obzirom da BH Telecom nije u poziciji odlučivanja da li će konkretno Telemach pružati usluge u mobilnoj mreži.

BH Telecom dalje u svom Odgovoru ukazuje na nemogućnost primjene analogije između predmeta *Orange/SFR* na koji se poziva Podnosilac zahtjeva sa predmetnim postupkom pred Konkurencijskim vijećem, obzirom da je u predmetu *Orange/SFR* zapravo došlo do odliva korisnika alternativnog operatora (*Bouygues Telecom*) prema dominantnim operatorima, dok se u ovom postupku apsolutno ne može govoriti o značajnom odlivu korisnika Telemacha prema BH Telecomu u pružanju usluge fiksne telefonije. Naprotiv, BH Telecom bilježi značajan odliv korisnika u predmetnoj usluzi upravo u mrežu Telemacha.

BH Telecom ovdje ukazuje na praksu iz Republike Hrvatske u predmetu koji je vođen pred Agencijom za zaštitu tržišnog natjecanja - B.net Hrvatska d.o.o. Zagreb protiv Hrvatski Telekom d.d. Zagreb. U predmetnom postupku je alternativni operator B.net tvrdio kako HT putem predatorskih cijena vrši zloupotrebu dominantnog položaja. Odlučujući o predatorskim cijenama, Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja je odbila zahtjev B.net-a, odnosno utvrđeno je kako HT nije vršio zloupotrebu dominantnog položaja. Kao jedan od glavnih argumenata koji je dala Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja jeste i činjenica da se radi o rastućem tržištu na kojem ne postoje značajne prepreke ulasku novih konkurenata na tržište, što smanjuje vjerovatnost primjene predatorske cjenovne politike jer privredni subjekt koji primjenjuje istu ne bi mogao u kratkom roku istisnuti s tržišta jednako efikasne konkurente, te nakon toga nadoknaditi troškove u okviru predatorskog ponašanja.

Podnosilac zahtjeva je naveo kako je u periodu 2012-2015. „broj korisnika svih kablovskih operatora u BiH stagnirao ili padao“, i to zbog agresivne politike predatorskih cijena BH Telecoma. Podnosilac zahtjeva je u Zahtjevu prikazao tabelu koja dokazuje kako su IPTV operatori bilježili značajan rast - m:tel i HT Mostar. Pored toga, čak i Telemach u tom periodu bilježi rast broja korisnika.

BH Telecom osporava i relevantnost EU prakse u pogledu nezakonitog subvencioniranja dominantnih privrednih subjekata konkretno u predmetu *De Post - La Poste* obzirom da se isti odnosi na situacije postojanja zakonskog monopola u odnosu na tržišta koja su otvorena za konkurenciju.

Konkurencijsko vijeće je dana 07. decembra 2017. godine dostavljeni Odgovor na Zahtjev o pokretanju postupka te Zaključak o pokretanju postupka privrednog subjekta BH Telecom dostavio na uvid i očitovanje Podnosiocu zahtjeva, podneskom broj: UP-01-26-2-018-21/17.

¹ podaci predstavljaju poslovnu tajnu u smislu člana 38. Zakona o konkurenciji

Dana 22. decembra 2017. godine zaprimljen je podnesak Podnosioca zahtjeva u kojem daje očitovanje na odgovoru BH Telecoma, pod brojem: UP-01-26-2-018-22/17, u kojem se u bitnom navodi slijedeće:

Telemach neosnovanim smatra prigovor iz Odgovora da između stranaka pred Konkurencijskim vijećem teče postupak po istom osnovu i da se postupak 06-26-2-012-II/14 odnosio na potpuno druge činjenične i pravne osnove te na drugi vremenski period.

Analiza *RBB Economics*, smatra Podnosilac zahtjeva, predstavlja analizu stručne konsultantske kuće sa specijalističkim znanjima iz oblasti ekonomskih analiza iz oblasti tržišne konkurencije. Ista predstavlja analizu u vezi sa uticajima određenih radnji i postupanja na konkurenciju te *RBB Economics* nije imao pristup podacima o troškovima BH Telecoma.

U vezi osporavanja relevantnog tržišta od strane BH Telecoma Telemach ističe da se u pravu konkurencije može razlikovati primarno relevantno tržište (u ovom slučaju tržište fiksne telefonije), na kojem je BH Telecom dominantan učesnik i na kojima vrši radnje zloupotrebe, od sekundarno relevantnih tržišta. *Pay TV* i mobilna telefonija su povezana ili tzv sekundarna relevantna tržišta i moraju biti uzeta u obzir u analizi kao tržišta na kojima se osjećaju negativni efekti zloupotrebe na tržištu fiksne telefonije, naročito kroz pakete usluga.

Činjenica da BH Telecom možda ima pravnu i tehničku mogućnost da pruža usluge na nekim teritorijama izuzev onih koje je Podnosilac zahtjeva naveo u Zahtjevu je, prema navodima Telemacha, materijalno nebitna jer BH Telecom ne pruža usluge fiksne telefonije izvan teritorija označenih u Zahtjevu. Po saznanjima Telemacha BH Telecom praktično ne djeluje sa uslugom fiksne telefonije na teritoriji Republike Srpske ili Zapadnohercegovačkog kantona, Kantona 10 ili Posavskog kantona te nema osnova da se za potrebe ovog postupka analizira stanje na ovim tržištima.

Primjeri iz prakse Evropske komisije, koje u Odgovoru navodi BH Telecom, su neprimjenjivi za konkretan predmet jer se nije radilo o postupcima pred nacionalnim tijelom za zaštitu konkurencije.

Primjer *Deutsche Telekom* predmeta iz prakse Evropske komisije je, prema navodima Podnosioca zahtjeva, primjer odluke u kojoj je sektorski regulator odobrio praksu koju je tijelo za konkurenciju kasnije ocijenilo zloupotrebom dominantnog položaja, a obzirom da se BH Telecom poziva da ima saglasnost sektorskog regulatora za sve svoje postupke te BH Telecom neosnovano insistira na neadekvatnom korištenju prakse Evropske komisije u Zahtjevu. Međutim, Telemach i ne tvrdi da su radnje zloupotrebe BH Telecoma potpuno identične radnjama *Deutsche Telekom* predmeta.

Telemach ističe netačnost navoda iz Odgovora da se za utvrđivanje postojanja predatorskih cijena mora utvrditi „istiskivanje marže“ (*margin squeeze*) jer je to samo jedna od formi zloupotrebe dominantnog položaja koja je postojala u *Deutsche Telekom* predmetu.

Pored navedenog, Telemach je istakao netačne navode iz Odgovora BH Telecoma i to da trošak za sadržaj *pay-TV* usluge od (..)* KM po korisniku djeluje nerealno ako se uzme u obzir da je u ranijim postupcima BH Telecom navodio trošak od 12 KM, odnosno 13 KM, a od tada ovi troškovi samo rastu. Osim istih brojni su troškovi isporuke usluge, investicija, održavanje IPTV sistema, licenci itd.

Dalje, Telemach tvrdi da BH Telecom u izolovano posmatranoj usluzi fiksne telefonije već godinama povećava cijenu da bi istovremeno snižavao cijenu *multi-play* paketa sa dvije ili tri komponente za skoro 50% ostvarujući negativnu maržu na *pay-TV* usluzi i dajući usluge fiksne telefonije u paketima praktično besplatno kako bi prinudio korisnike da prelaze na pakete. Šteta onim korisnicima koji nisu prešli na pakete BH Telecoma je povišena cijena pretplate fiksne telefonije za preko 80% u promatranom periodu na području bez izražene konkurencije.

Telemach je potvrdio navode iz Odgovora da broj korisnika fiksne telefonije BH Telecom pada, ali da je navedene podatke nemoguće tako posmatrati obzirom na liberalizaciju tržišta te da je navedeni pad samo simboličan.

Podnosilac zahtjeva je dana 30.01.2018. godine podneskom broj: UP-01-26-2-018-23/17 zatražio da izvrši uvid u predmetni spis na koji je Konkurencijsko vijeće pozitivno odgovorilo i odobrilo traženi uvid aktom broj: UP-01-26-2-018-27/17 dana 07.02.2018. godine. Uvid u spis je izvršen dana 13.02.2018. godine (zapisnik o uvidu u spis broj: UP-01-26-2-018-31/17).

4. Produženje roka za donošenje konačnog rješenja

Imajući u vidu opsežnost predmetnog postupka kao i činjenicu da se u predmetnom slučaju radi o osjetljivom tržištu Konkurencijsko vijeće je, u međuvremenu, procijenilo da neće biti u mogućnosti donijeti konačno rješenje u roku od 4 mjeseca od dana donošenja Zaključka o pokretanju postupka, kako je propisano članom 41. stav (1) pod c) Zakona, obzirom da je za utvrđivanje činjeničnog stanja i ocjenu dokaza bilo neophodno izvršiti dodatne analize.

Konkurencijsko vijeće je s toga ocijenilo da je rok za donošenje konačnog rješenja po Zaključku o pokretanju postupka koji se odnosi na utvrđivanja kršenja odredbi člana 10. stav (2) Zakona potrebno produžiti za dodatna 3 (tri) mjeseca u smislu člana 41. stav (2) Zakona.

Zaključak o produženju roka za donošenje konačnog rješenja donesen je dana 31.01.2018. godine aktom broj: UP-01-26-2-018-24/17. Isti je dostavljen strankama u postupku dana 07.02.2018. godine u prilogu akta broj: UP-01-26-2-018-25/17 Podnosiocu zahtjeva i akta broj: UP-01-26-2-018-26/17 privrednom subjektu BH Telecom.

5. Prikupljanje dodatnih podataka i informacija od privrednog subjekta BH Telecom

Konkurencijsko vijeće je dana 27.02.2018. godine aktom broj: UP-01-26-2-018-34/17 zatražilo od privrednog subjekta BH Telecom informaciju da li isti primjenjuje računovodstveno odvajanje i troškovno računovodstvo, a u skladu sa relevantnim odredbama Zakona o komunikacijama kojim su propisane obaveze strukturnog odvajanja i zasebnog obračunavanja.

U cilju utvrđivanja formiranih maloprodajnih cijena pojedinih usluga od BH Telecoma zatraženi su podaci u vezi procjene svih troškova, prihoda i ostvarene marže privrednog subjekta BH Telecom u vezi ponude fiksne telefonije i to u Osnovnom paketu od 15,00 KM, Socijalnom paketu od 4,91 KM, Senior Plus paketu od 12,05 KM, paketu Flat fixne BiH od 16,00 KM te paketu Flat BH Telecom od 18,00 KM.

Zatražena je procjena troškova i prihoda za svaku pojedinačnu komponentu koja čini jedan paket usluga te marža na konkretan paket i to za svaki paket u kojima je ponuda fiksne telefonije jedna od komponenti, a posebno za Moja TV BH Phone u paketu od 20,00 KM, Moja TV Phone u paketu od 29,00 KM, te Moja TV Full u paketu od 49,00 KM.

Tom prilikom traženo je dostavljanje jasnog i preciznog pregleda svih troškova, ostvarenih prihoda i marže i za tzv. grupacijsku uslugu Moja TV Moj Izbor u svim kombinacijama u kojima se ista nudi korisnicima (fiksna telefonija, Moja TV, Internet i mobilna telefonija unutar jednog domaćinstva).

Ukoliko se fiksna telefonija nudi u još nekim paketima usluga (posebno u paketima sa IPTV uslugom) ili kao samostalna usluga, a koji nisu bili izričito navedeni u zahtjevu za dostavljanjem podataka i informacija bilo je potrebno da BH Telecom dostavi i procjenu troškova, prihoda i marže unutar tih

usluga/paketa. Ukoliko je riječ bila o paketima usluga prikaz troškova, prihoda i marže treba biti prikazan za svaku komponentnu paketa pojedinačno.

Konkurencijsko vijeće je zatražilo od BH Telecoma da u obrazloženju tj. troškovnom prikazu traženog jasno navede prihode i rashode koji se odnose na terminaciju poziva te načina na koji se isti kalkulišu u pojedinačnu cijenu usluge.

Kada je riječ o troškovima programskih sadržaja (IPTV usluge) te načina na koji se isti uračunavaju u finalnu cijenu prema krajnjem korisniku zatraženo je od privrednog subjekta BH Telecom isto detaljno obrazložiti te dostave dokaz troškova programskih sadržaja putem ovjerenih kopija ugovora za distribuciju programskih sadržaja.

6. Relevantno tržište

Relevantno tržište, u smislu člana 3. Zakona, te čl. 4. i 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta čini tržište određenih proizvoda/usluga koji su predmet obavljanja djelatnosti na određenom geografskom tržištu.

Prema odredbi člana 4. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, relevantno tržište proizvoda obuhvaća sve proizvode i/ili usluge koje potrošači smatraju međusobno zamjenjivim s obzirom na njihove bitne karakteristike, kvalitet, namjenu, cijenu ili način upotrebe.

Prema odredbi člana 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, relevantno geografsko tržište obuhvaća cjelokupan ili značajan dio teritorije Bosne i Hercegovine na kojoj privredni subjekti djeluju u prodaji i/ili kupovini relevantne usluge pod jednakim ili dovoljno ujednačenim uslovima i koji to tržište bitno razlikuju od uslova konkurencije na susjednim geografskim tržištima.

Relevantno tržište usluga predmetnoga postupka je tržište pružanja usluga fiksne telefonije krajnjim korisnicima (maloprodajni nivo).

Relevantno geografsko tržište predmetnoga postupka je područje Bosne i Hercegovine.

Slijedom navedenoga, relevantno tržište predmetnog postupka je tržište pružanja usluga fiksne telefonije krajnjim korisnicima (maloprodajni nivo) na području Bosne i Hercegovine.

7. Prikupljanje podataka od trećih lica

Tokom postupka radi utvrđivanja svih relevantnih činjenica, u smislu odredbe člana 35. stav (1) tačka a) i c) Zakona, Konkurencijsko vijeće je prikupljalo podatke i informacije od Regulatorne agencije za komunikacije.

Konkurencijsko vijeće je tako dana 19.02.2018. godine aktom broj: UP-01-26-2-018-32/17 zatražilo informaciju da li RAK daje mišljenja, odnosno saglasnost na maloprodajne cijene usluga *incumbent* operatera (konkretno privrednog subjekta BH Telecom) bilo da je riječ o pojedinačnim uslugama (fiksna telefonija, TV, Internet ili mobilna telefonija) kao i paketiranim uslugama (dvije ili više usluga) te da li može da interveniše (i da li to radi u praksi) u formiranju cijena prema krajnjim korisnicima (kako pojedinačnih usluga tako i paketiranih usluga).

Pored navedenog zatražena je i informacija i da li RAK analizira uslove, odnosno popuste koji se nude krajnjim korisnicima u ponudama paketiranih usluga (kao i kratkoročne i/ili dugoročne akcijske cijene) te da li RAK traži od operatera dostavljanje pojašnjenja/analiza na koji način je u obračunsko-troškovnom smislu formirana cijena određenog paketa maloprodajnih usluga.

Od RAK-a su traženi i podaci o ukupnom broju korisnika kao i pojedinačni podaci o ukupnom broju korisnika za privredne subjekte BH Telecom i Telemach na području Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine te po kantonima FBiH (ukoliko raspolažu podacima za kantone) i to za 2015, 2016 i 2017. godinu za fiksnu telefoniju, mobilu telefoniju, IPTV usluge kao i paketirane usluge.

Naknadno, dana 27.02.2018. godine od RAK-a aktom broj: UP-01-26-2-018-33/17 su zatražene i dodatne informacije i pojašnjenja koja se tiču primjene računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva *incumbent* operatora, a u skladu sa relevantnim odredbama Zakona o komunikacijama kojim su propisane obaveze strukturnog odvajanja i zasebnog obračunavanja.

Zatraženo je i očitovanje RAK-a da li privredni subjekt BH Telecom ima obavezu primjene troškovnog računovodstva, da li isto provodi, te da li je RAK do sada tražio podatke od privrednog subjekta BH Telecom u vezi metodoligije obračuna cijena pojedinih usluga. Istovremeno zatraženo je i pojašnjenje da je dokument RAK-a „Okvirni elementi i plan za uvođenje računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva u telekomunikacijama u Bosni i Hercegovini“ iz oktobra 2012. godine u primjeni, te da li je po pitanju aktivnosti na implementaciji obaveza računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva bilo promjena kako u pravilima i propisima tako i u praksi privrednih subjekta i RAK-a.

8. Usmena rasprava i dalji tok postupka

U daljem toku postupka, budući da se radi o postupku sa strankama sa suprotnim interesima, Konkurencijsko vijeće je zakazalo usmenu raspravu, u skladu sa članom 39. Zakona, za dan 13. marta 2018. godine (pozivi dostavljeni Podnosiocu zahtjeva aktom broj: UP-01-26-2-018-36/17 i BH Telecomu aktom broj: UP-01-26-2-018-35/17 dana 27. februara 2018. godine).

Privredni subjekt BH Telecom je dana 09.03.2018. godine aktom broj: UP-01-26-2-018-39/17 uputio zahtjev za odgodu usmene rasprave navodeći spriječenost prisustvovanja punomoćnika BH Telecoma istoj. Konkurencijsko vijeće je ocijenilo istaknute razloge opravdanim te obavijestilo strane u postupku da se usmena rasprava odgađa, te istovremeno uputilo novi poziv za održavanje usmene rasprave za dan 27. mart 2018. godine (akti broj: UP-01-26-2-018-42/17 i UP-01-26-2-018-43/17 od 12.03.2018. godine).

Dana 13.03.2018. godine zaprimljen je podnesak broj: UP-01-26-2-018-44/17 privrednog subjekta Telemach u kojem predloženo provođenje vještačenja, po vještaku finansijske struke, o čemu je Konkurencijsko vijeće zatražilo očitovanje od strane BH Telecoma aktom broj: UP-01-26-2-018-46/17, a koji se očitovao dana 23. marta 2018. godine podneskom broj: UP-01-26-2-018-48/17, u kojem je, između ostalog, navedeno kako se isti protivi provedbi predloženog vještačenja.

Usmena rasprava održana je u prostorijama Konkurencijskog vijeća dana 27.03.2018. godine (Zapisnik broj: UP-01-26-2-018-49/17).

Na usmenoj raspravi Podnosilac zahtjeva i Protivna strana u postupku su ostali pri dosadašnjim iskazima, kao i dali dodatna pojašnjenja, odgovorili na postavljena pitanja, te raspravljali o predmetu postupka, a na osnovu dokaza koji su dostavljeni u postupku. Na usmenoj raspravi stranke u postupku su se obvezale dostaviti dodatne odgovore na postavljena pitanja, što je evidentirano zapisnikom.

BH Telecom je dana 30.03.2018. godine podnescima zaprimljenim pod brojem: UP-01-26-2-018-51/17 i UP-01-26-2-018-52/17 dostavio odgovore na pitanja sa usmene rasprave kao i ovjere kopije ugovora sa dobavljačima programskog sadržaja. Odgovore na pitanja sa usmene rasprave privredni subjekt Telemach je dostavio dana 02.04.2018. godine podneskom zaprimljenim pod brojem: UP-01-26-2-018-53/17.

Podnosilac zahtjeva uputio je novi zahtjev za uvid u spis dana 30.03.2018. godine podneskom zaprimljenim pod brojem: UP-01-26-2-018-50/17.

Zahtjev za uvid u spis uputio je i privredni subjekt BH Telecom, podneskom zaprimljenim dana 03.04.2018. godine pod brojem: UP-01-26-2-018-54/17

Konkurencijsko vijeće je odgovorilo na navedene zahtjeve za uvid u spis dana 04.04.2018. godine aktima broj: UP-01-26-2-018-55/17 prema privrednom subjektu Telemach i broj: UP-01-26-2-018-56/17 prema privrednom subjektu BH Telecom.

Konkurencijsko vijeće je dana 04.04.2018. godine donijelo Zaključak broj: UP-01-26-2-018-57/17 kojim je odbio zahtjev Podnosioca zahtjeva za vještačenjem. Isti je dostavljen dana 04.04.2018. godine Podnosiocu zahtjeva u prilogu akta broj: UP-01-26-2-018-58/17, a privrednom subjektu BH Telecom u prilogu akta broj: UP-01-26-2-018-59/17.

Strane u postupku su izvršile uvid u predmetni spis dana 09.04.2018. godine (zapisnik o uvidu u spis privrednog subjekta BH Telecom broj: UP-01-26-2-018-60/17, te zapisnik o uvidu u spis privrednog subjekta Telemach broj: UP-01-26-2-018-61/17).

9. Utvrđeno činjenično stanje i ocjena dokaza

Nakon sagledavanja relevantnih činjenica i dokaza utvrđenih tokom postupka, činjenica iznijetih na usmenoj raspravi, podataka i dokumentacije RAK-a koji su zaprimljeni dana 05.03.2018. godine podneskom pod brojem: UP-01-26-2-018-37/17, te dana 13.03.2018. godine podneskom broj: UP-01-26-2-018-45/17, savjesnom i detaljnom ocjenom svakog dokaza posebno i svih dokaza zajedno, Konkurencijsko vijeće je utvrdilo slijedeće:

Članom 9. stav (1) i (2) Zakona propisano je kako privredni subjekt ima dominantan položaj na relevantnom tržištu roba ili usluga, ako se zbog svoje tržišne snage može ponašati u značajnoj mjeri neovisno od stvarnih ili mogućih konkurenata, kupaca, potrošača ili dobavljača, također uzimajući u obzir udio tog privrednog subjekta na relevantnom tržištu, udjele na tom tržištu koje imaju njegovi konkurenti, kao i pravne prepreke za ulazak drugih privrednih subjekata na tržište. Pretpostavlja se da privredni subjekt ima dominantan položaj na tržištu roba ili usluga ako na relevantnom tržištu ima udio veći od 40%.

Članom 10. stav (1) Zakona propisano je da je zabranjena svaka zloupotreba dominantnog položaja jednog ili više privrednih subjekata na relevantnom tržištu, a članom 10. stav (2) propisano je da se zloupotreba dominantnog položaja posebno odnosi na: a) direktno ili indirektno nametanje neloyalnih kupovnih i prodajnih cijena ili drugih trgovinskih uslova kojima se ograničava konkurencija, b) ograničavanje proizvodnje, tržišta ili tehničkog razvoja na štetu potrošača, c) primjenu različitih uslova za istu ili sličnu vrstu poslova s ostalim stranama, čime ih dovode u neravnotežan i nepovoljan konkurentski položaj, d) zaključivanje sporazuma kojima se uslovljava da druga strana prihvati dodatne obaveze koje po svojoj prirodi ili prema trgovinskom običaju nemaju veze s predmetom takvog sporazuma.

Zloupotrebom dominantnog položaja, pored kriterija propisanih u članu 10. Zakona, smatraju se i slučajevi propisani članom 9. Odluke.

Zahtjev za pokretanje postupka podnesen od strane privrednog subjekta Telemach tiče se aktivnosti BH Telecoma koje predstavljaju zloupotrebu dominantnog tržišta na tržištu fiksne telefonije, na način da se sastavljanjem svojih paketa proizvoda iskoristi prednost koju ima na tržištu fiksne telefonije, a koja proizilazi iz njegovog monopolskog položaja, što kao rezultat ima zatvaranje tržišta za konkurente, te subvencionisanjem svojih aktivnosti na povezanom *pay-TV* tržištu profitom ostvarenim u oblasti fiksne telefonije, narušavajući tako konkurenciju na *pay-TV* tržištu.

Pored toga, prema navodima iz Zahtjeva dominantni položaja BH Telecoma na tržištu mobilne telefonije takođe rezultira subvencionisanjem *pay-TV* tržišta.

U konkretnom slučaju privredni subjekt Telemach je Zahtjev podnio radi utvrđivanja zloupotrebe dominantnog položaja privrednog subjekta BH Telecom putem predatorskih cijena koju Odluka prepoznaje u članu 9. stav (1) tačka c) kao „određivanje cijene proizvoda ili usluge ispod troškova proizvodnje sa ciljem eliminisanja konkurencije“.

Cijene se smatraju predatorskim ukoliko su: ispod prosječnog varijabilnog troška (eng. *Average Variable Cost*) dominantne firme ili ispod njenog prosječnog ukupnog troška (eng. *Average Total Cost*), a predatorska namjera dominantne firme se može dokazati.¹

Predatory pricing je jedan od oblika zloupotrebe dominantnog položaja od strane dominantnog privrednog subjekta (predatora), koji svoje proizvode/usluge prodaje/pruža po tako niskim cijenama da istiskuje druge konkurente s relevantnog tržišta, sprečava pristup tržištu novim konkurentima, te uspješno povećava svoj tržišni udio do konačne monopolizacije tržišta. Troškovi provođenja ove prakse mogu biti izuzetno visoki, ali predator očekuje buduće diskontirane profite kojima će pokriti i prebaciti sadašnje gubitke i odgođene profite.²

Konkurencijsko vijeće je za potrebe provođenja predmetnog postupka nastojalo prikupiti sve relevantne podatke i informacije koje se tiču formiraju maloprodajne cijene pojedinih usluga BH Telecoma, a sve u cilju procjene troškova, prihoda i ostvarene marže privrednog subjekta BH Telecom u vezi ponude fiksne telefonije. Također je tražena i procjena troškova i prihoda za svaku pojedinačnu komponentu koja čini jedan paket usluga te marža na konkretan paket i to za svaki paket u kojima je ponuda fiksne telefonije jedna od komponentni.

Privredni subjekt BH Telecom je u više navrata pismenim putem, a i tokom usmene rasprave istaknuo da ne vodi odvojeno prihodovnu i rashodovnu strukturu po pojedinim uslugama iz paketa te kako se pred Regulatornom agencijom za komunikacije odvijaju kontinuirane aktivnosti koje će rezultirati usvajanjem pravila i metodologije računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva, a do sada realizirane aktivnosti pred RAK-om nisu rezultirale bilo kakvim usvajanjem niti pravila niti metodologije.

¹Benczek, dr Pius Alexander (2015) *Konkurencijs u elektronskim komunikacijama: zaštita ex-ante i ex post*, Sarajevo: T&T Concept, str 82.

²Ružić, Tatjana *Analiziranje i dokazivanje predatory pricinga*, članak objavljen u časopisu "Računovodstvo, revizija i financije, br. 6/2001, http://www.aztn.hr/uploads/documents/o_nama/strucni_clanci/tatjana_ruzic/1_tr.pdf

Međunarodni finansijski računovodstveni standard IFRS 15 kojeg su obavezni provoditi privredni subjekti, kao jednu od metoda formiranja cijena, ukoliko ne provede troškovno računovodstvo, kako je naveo BH Telecom, priznaje formiranje cijene na osnovu istih ili sličnih proizvoda na tržištu.

BH Telecom je Konkurencijskom vijeću podneskom zaprimljenim pod brojem: UP-01-26-2-018-51/17 dana 30.03.2018. godine dostavio komparaciju ponude paketiranih usluga i to poređenje ponude duo paket, prema ključnim karakteristikama i cijeni mjesečne naknade (sa PDV-om), koji primarno uključuju TV i fiksnu telefonsku uslugu te eventualno Internet pristup sa malim brzinama Interneta. U komparaciji (Tabela br. 1) uzeti su oni paketi koji su najbliži paketu Moja TV Phone.

Tabela 1.

Operator	BH Telecom	Telemach	Logosoft	HT Eronet	Elta Kabel	TxTV
Paket	Moja TV Phone	Duo Tel Grande	Logo Light	Duo Home	Elta Duo	TXPhone
Cijena (KM/mj)	29,00	20,50 ¹ /30,50	29,25	28,08	25,00	27,50

¹akcijska cijena na ugovor za 24 mjeseca, za cjelokupno trajanje ugovora;

Što se tiče TV usluge BH Telecom uključuje 162 kanala (HD TV kanali nisu uključeni), Telemach 179 kanala (uključena 25 HD TV kanala), Logosoft 83 TV kanala (i jedan HD TV kanal), HT Eronet koji uključuje 87 TV kanala (bez uključenih HD TV kanala), Elta Kabel sa 174 TV kanala (i 20 HD TV kanala) te TxTV preko 170 TV kanala (i 15 HD TV kanala).

U ovim paketiranim uslugama BH Telecom nudi 1.500 minuta prema svim fiksnim mrežama (vlastita+druge) uz naplatu uspostave poziva prema drugim mrežama, te povoljnije terifiranje prema jednom izabranom broju iz BH Telecom mreže. Telemach nudi unutar vlastite fiksne mreže fiksnu telefoniju besplatno, 1.500 minuta prema drugim fiksnim mrežama uz naplatu uspostave poziva te besplatne pozive u *United* grupi i besplatno *UNIFON* na 5 mobilnih telefona. Logosoft nudi unutar vlastite fiksne mreže fiksnu telefoniju besplatno te 300 minuta prema drugim fiksnim mrežama uz naplatu uspostave poziva. HT Eronet nudi 1.000 minuta prema svim fiksnim mrežama uz naplatu uspostave poziva, dok TxTV nudi 1.000 minuta prema svim fiksnim mrežama unutar BiH bez troškova uspostave poziva. Elta Kabel nudi unutar vlastite fiksne mreže fiksnu telefoniju besplatno, 700 minuta prema drugim fiksnim mrežama uz naplatu uspostave poziva te besplatne razgovore unutar mobilne i fiksne mreže Elta Kabel.

Komparacija ponuda trio paketa i to usluga TV+fiksna telefonska usluga+Internet prikazana je u Tabeli 2:

Tabela 2.

Operator	BH Telecom	Telemach	Logosoft	HT Eronet	Elta Kabel	TxTV
Paket	Moja TV Full	Trio Grande	Logo Trio	Trio Basic	Elta Box 50	TXTrio
Cijena (KM/mj)	49,00	42,90 ¹ /52,90	46,80	50,31	49,00	43,90

¹akcijska cijena na ugovor za 24 mjeseca, za cjelokupno trajanje ugovora

Što se tiče TV usluge BH Telecom uključuje 162 kanala (HD TV kanali nisu uključeni), Telemach 179 kanala (uključena 25 HD TV kanala), Logosoft 195 TV kanala (i 17 HD TV kanal), HT Eronet koji

uključuje 87 TV kanala (bez uključenih HD TV kanala), Elta Kabel sa 174 TV kanala (i 20 HD TV kanala) te TxTV preko 170 TV kanala (i 10 HD TV kanala).

U ovim paketiranim uslugama BH Telecom nudi 1.500 minuta prema svim fiksnim mrežama (vlastita+druge) uz naplatu uspostave poziva prema drugim mrežama, te povoljnije tarifiranje prema jednom izabranom broju iz BH mreže. Telemach nudi unutar vlastite fiksne mreže fiksnu telefoniju besplatno, 1.500 minuta prema drugim fiksnim mrežama uz naplatu uspostave poziva te besplatne pozive u *United* grupi i besplatno *UNIFON* na 5 mobilnih telefona. Logosoft nudi unutar vlastite fiksne mreže fiksnu telefoniju besplatno, te 300 minuta prema drugim fiksnim mrežama uz naplatu uspostave poziva. HT Eronet nudi 1.000 minuta prema svim fiksnim mrežama uz naplatu uspostave poziva, dok TxTV nudi 1.000 minuta prema svim fiksnim mrežama unutar BiH bez troškova uspostave poziva. Elta Kabel nudi unutar vlastite fiksne mreže fiksnu telefoniju besplatno, 700 minuta prema drugim fiksnim mrežama uz naplatu uspostave poziva te besplatne razgovore unutar mobilne i fiksne mreže Elta Kabel.

Unutar trio paketa pretplatnici koriste i Internet usluge po brzini 10+/1 Mbps kod BH Telecoma, te 40/4 Mbps + Unifi na 5 uređaja kod privrednog subjekta Telemach.

BH Telecom je Konkurencijskom vijeću dostavio podatke koji se tiču troškova po korisniku za programske sadržaje gdje su korišteni podaci o broju korisnika BH Telecom Moja TV IPTV usluge i podaci o dobavljačima TV kanala te troškovi prema kolektivnim organizacijama za ostvarivanje autorskog prava i srodnih prava (AMUS, AIS, FONOGRAM, UFR), a koji ne predstavljaju direktne troškove programskog sadržaja već su zakonska obaveza u vezi sa distribucijom programskih sadržaja na MojaTV IPTV usluzi.

Tako je u 2015. godini ukupan broj korisnika IPTV usluga BH Telecom iznosio (..)*, dok je trošak po korisniku IPTV usluga iznosio (..)* KM. Ukupan broj korisnika IPTV usluga BH Telecoma u 2016. godini je bio nešto veći i iznosio je (..)*, a trošak po korisniku IPTV usluga bio je (..)* KM. Porast broja korisnika IPTV usluga nastavio se i u 2017. godini i iznosio je (..)*, ali je trošak po korisniku IPTV usluga bio (..)* KM.

Regulatorna agencija za komunikacije je na traženje Konkurencijskog vijeća dostavila sljedeće informacije i to:

Članom 20. stav 3 i 6. Zakona o komunikacijama definisano je da RAK daje suglasnost operatorima sa značajnom tržišnom snagom na uslove poslovanja i cijene, za govorne telefonske usluge putem fiksne ili mobilne mreže te za iznajmljene linije.

U cilju kontrole maloprodajnih cijena operatorima sa značajnom tržišnom snagom u fiksnoj telefoniji RAK je donio Pravilo 24/2005 o modelu rebalansa cijena govornih telefonskih usluga u Bosni i Hercegovini, Pravilo 40/09 o modelu rebalansa cijena govornih telefonskih usluga u Bosni i Hercegovini, Pravilo 67/2012 o modelu rebalansa cijena govornih telefonskih usluga u Bosni i Hercegovini i Pravilo o izmjeni i dopunama Pravila 67/2012 o modelu rebalansa cijena govornih telefonskih usluga u Bosni i Hercegovini.

Navedenim Pravilima 2012 o modelu rebalansa cijena govornih telefonskih usluga u Bosni i Hercegovini RAK je utvrdio granične cijene kojih su se obavezni pridržavati operatori sa značajnom tržišnom snagom za sljedeće usluge: pristupna taksa, mjesečna pretplata, cijena minute koštanja govorne usluge u nacionalnom saobraćaju i cijena minute koštanja govorne usluge u međunarodnom saobraćaju.

Obzirom da je BH Telecom operator sa značajnom tržišnom snagom u fiksnoj telefoniji obavezan je dostaviti RAK-u zahtjev za dobivanje saglasnosti za promjenu cijena usluga pristupne takse, mjesečne

pretplate, cijene minute koštanja govorne usluge u nacionalnom saobraćaju i cijene minute koštanja govorne usluge u međunarodnom saobraćaju. RAK razmatra dostavljeni zahtjev i utvrđuje da li su predložene cijene u skladu sa граниčnim cijenama definisanim Pravilom o modelu rebalansa cijena govornih telefonskih usluga u Bosni i Hercegovini.

Prema dostavljenim podacima RAK-a u Tabeli 3. prikazan je ukupan broj priključaka fiksne telefonije kao i broj korisnika pojedinačno za privredne subjekte BH Telecom i Telemach u periodu 2015-2017. godine na području Bosne i Hercegovine.

Tabela 3.

Fiksna telefonija						
	2015	%	2016	%	30.06.2017	%
BH Telecom	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*
Telemach	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*
Ukupno	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*

*RAK ne raspolaže podacima o broju pretplatnika BH Telecoma i Telemacha na području Federacije Bosne i Hercegovine te kantona

Prema podacima iz Tabele 3. privredni subjekt BH Telecom na tržištu fiksne telefonije na području Bosne i Hercegovine ima dominantan položaj obzirom da ima tržišni udio veći od 40% (u 2015. godini (..)*%, u 2016. godini (..)*%).

Kada je riječ o integrisanim uslugama (paketi koji uključuju dvije ili više usluga) operatori sa značajnom tržišnom snagom su obavezni podnijeti RAK-u zahtjev za izdavanje saglasnosti na uvođenje ili izmjenu paketa integrisanih usluga. U dijelu ponude koji se odnosi na integrisane usluge RAK ne analizira predložene cijene za pakete usluga nego vrši provjeru uslova po kojima se paket integrisanih usluga nudi krajnjim korisnicima, odnosno provjeru da li posebni uslovi korištenja paketa integrisanih usluga sadrže sve elemente definisane u trećem dijelu - Odnosi sa krajnjim korisnicima Pravila 69/2013 o uslovima pružanja javnih telekomunikacijskih usluga i odnosima sa krajnjim korisnicima.

Prema dostavljenim podacima RAK-a u Tabeli 4. prikazan je ukupan broj korisnika IPTV usluge kao i broj korisnika pojedinačno za privredne subjekte BH Telecom i Telemach u periodu 2015-2017. godine na području Bosne i Hercegovine. Pored navedenog dostavljeni su i podaci o ukupnom broju korisnika paketiranih usluga kao i broju korisnika pojedinačno za privredne subjekte BH Telecom i Telemach.

Tabela 4.

IPTV usluge						
	2015	%	2016	%	30.06.2017	%
BH Telecom	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*
Telemach	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*
Ukupno	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*
Paketi usluga						
	2015	%	2016	%	30.06.2017	%
BH Telecom	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*
Telemach	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*
Ukupno	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*	(..)*

RAK nema zakonskog osnova da vrši kontrolu cijena mjesečne naknade utvrđene od strane operatora sa značajnom tržišnom snagom za usluge TV i usluga pristupa Internetu.

Konkurencijsko vijeće je na osnovu informacija zaprimljenih od strane RAK-a utvrdilo i da RAK za sada nije u mogućnosti da vrši provjeru da li operatori prilikom formiranja cijena primjenjuju princip troškovne

orijentiranosti niti da vrši kontrolu operatora sa značajnom tržišnom snagom u dijelu koji se odnosi na vođenje računovodstvenih evidencija za usluge na tržištima na kojima su proglašeni za operatore sa značajnom tržišnom snagom.

Pored toga, RAK nema razvijen alat za proračun „margin squeeze-a“ za utvrđivanje cijena usluga vezanih u paket usluga.

Neovisno od saznanja dobivenih od strane Regulatorne agencije za komunikacije Konkurencijsko vijeće je, u cilju utvrđivanja činjeničnog stanja, zatražilo od privrednog subjekta BH Telecom informacije u vezi primjene računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva.

Tokom usmene rasprave, a i na osnovu podneska privrednog subjekta BH Telecom koji je zaprimljen dana 09.03.2018. godine pod brojem: UP-01-26-2-018-40/17 Konkurencijsko vijeće je informisano da proces uspostavljanja troškovnog računovodstva i računovodstvenog odvajanja još uvijek nije realiziran, te da BH Telecom ne vodi odvojeno prihodovnu i rashodovnu strukturu po pojedinim vrstama usluga ili paketa usluga kao i da ključnu ulogu u procesu primjene računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva ima Regulatorna agencija za komunikacije koja još uvijek nije usvojila pravilo o troškovnom računovodstvu i računovodstvenom odvajanju.

BH Telecom je izvijestio Konkurencijsko vijeće da, uvažavajući činjenicu da se isti resursi koriste za pružanje više različitih usluga svi troškovi se evidentiraju i iskazuju jedinstveno na nivou BH Telecoma, te da je jedini podatak koji je BH Telecom u mogućnosti dostaviti podatak o stopi bruto marže na nivou BH Telecoma. Isti je i dostavljen Konkurencijskom vijeću ali sam po sebi nije bio adekvatan, ali ni dovoljan za provedbu ekonomske analize i kalkulacije cijena.

Nadalje, član 22. Zakona o komunikacijama nalaže operatorima sa značajnom tržišnom snagom na telekomunikacijskom tržištu obavezu da vode sistem troškovnog računovodstva za alokaciju troškova i troškovnih elemenata za sve usluge i elemente usluga.

Član 17. Pravila o analizi tržišta elektronskih komunikacija 54/2011 detaljnije određuje obavezu kontrole cijena i vođenja troškovnog računovodstva. U skladu sa istim članom stav (1) RAK ima pravo da nametne SMP operatorima obaveze u vezi sa troškovnim računovodstvom i kontrolom cijena. Također, prema članu 17. stav (4) RAK će osigurati da svi načini povrata troškova i metodologije određivanja cijena, koje su određene operatorima, budu usmjerene na podstisanje efektivne i održive konkurencije.

Prema navedenom RAK treba da odredi pravila, odnosno metodologiju vođenja troškovnog računovodstva te također, pri određivanju cijena, RAK može uzeti u obzir i cijene dostupne na uporedivim konkurentnim tržištima (*benchmarking*).

Imajući u vidu da je RAK u fazi izrade metodologije troškovnog računovodstva koji su *incumbent* operateri dužni primjenjivati, te da ni RAK do sada nije tražio podatke u vezi sa metodolgijom obračuna cijena pojedinih usluga od privrednog subjekta BH Telecom, Konkurencijsko vijeće je odbilo i zahtjev za vještačenje privrednog subjekta Telemach, obzirom da je zaključilo kako provođenje traženog vještačenja i dokazi koji bi se pribavili istim ne mogu biti ekonomski egzaktni, a ni pravno relevantni da bi se na osnovu njih mogla riješiti pravna stvar u ovom postupku, pa kao takvi ne mogu doprinjeti donošenju zakonitog i pravilnog rješenja.

U prilog navedenom je i činjenica da dokument Regulatorne agencije za komunikacije „Okvirni elementi i plan za uvođenje računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva u telekomunikacijama u Bosni i Hercegovni“ iz oktobra 2012. godine do sada nije implementiran.

Konkurencijsko vijeće je, slijedom naprijed navedenog, utvrdilo da BH Telekom ne primjenjuje metodologiju računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva, te samim tim nije bio u mogućnosti dostaviti pojedinačne podatke koje se tiču troškova, prihoda i marže za pojedinačnu uslugu, odnosno paketiranih usluga koje nudi na maloprodajnom tržištu.

Poređenjem ponuda paketiranih usluga BH Telecoma, Telemacha i još četiri druga privredna subjekta koji pružaju telekomunikacijske usluge i to poredbom duo paket, prema ključnim karakteristikama i cijeni mjesečne naknade (sa PDV-om), koji primarno uključuju TV i fiksnu telefonsku uslugu, te trio paketa u kombinaciji TV, fiksna telefonija i Internet, utvrđeno je da ne postoje značajnija cjenovna odstupanja približno ujednačenih paketa usluga (Tabele 1 i 2).

Pored navednog utvrđeno je da, iako se broj korisnika fiksne telefonije privrednog subjekta BH Telecom povećavao, istovremeno se povećavao i broj korisnika fiksne telefonije Podnosioca zahtjeva (Tabela 3).

Isti slučaj je i na tržištu pružanja IPTV usluga gdje je rastao tržišni udio i privrednog subjekta BH Telecom ali i udio Podnosioca zahtjeva. Udio BH Telecoma na tržištu paketa usluga je opao u 2016. godini u odnosu na 2015. godinu dok je i u tom periodu tržišni udio privrednog subjekta Telemach rastao. Slijedom navedenog Konkurencijsko vijeće nije utvrdilo da BH Telekom svojim poslovnim djelovanjem i cjenovnom politikom istiskuje druge konkurente sa relevantnog tržišta pa tako ni Podnosioca zahtjeva.

Imajući u vidu navedeno, Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da u predmetnom slučaju BH Telecom nije zloupotrijebio dominantni položaj na način propisan odredbama člana 10. stav (2) Zakona i člana 9. stav (1) tačke a), b), c), e) i g) Odluke.

Na osnovu svega navedenog Konkurencijsko vijeće je odlučilo kao u tački 1. dispozitiva ovoga Rješenja.

10. Pouka o pravnom lijeku

Protiv ovoga Rješenja nije dozvoljena žalba.

Nezadovoljna stranka može pokrenuti Upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana primitka, odnosno objavljivanja ovoga Rješenja.

Predsjednik

Ivo Jerkić